

**การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน :
กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลาภัตของหมู่บ้านหนองไทร
ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์**

**Cultural Management in Community Participation : Case Study of
Salakapat Traditional Management of Nongsai Village,
Kaochaithong Subdistrict, Takfha District, Nakorn Sawan Province.**

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์

**งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑**

การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน :
กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร
ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

คณะกรรมการอำนวยการ

นายวิชาญ สุภีรักษ์ และคณะ

คณะกรรมการฝ่ายวิจัยและจัดเก็บข้อมูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สรรสรวิสุทธิ

ดร. จอม สิงห์น้อย

นางสาวคุณากร กรสิงห์

นางมนสิชา ฮกชุน

คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

นางละเอียด บู่ทอง และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2551 ซึ่งผู้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทางสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง คุณ วินัย มีเพชร และนางมัทนา โอปารวิทย์กิจกุล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปฏิบัติงานทุกท่านในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดงาน ประเพณีสลากภัตเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุสงฆ์ ปราชญ์ ชาวบ้าน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ ข้อมูลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตใน หมู่บ้านหนองไทร

วิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ขอขอบคุณคณะกรรมการทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขออภัยเป็นอย่างสูงในข้อบกพร่องและความผิดพลาดนั้น และคณะผู้วิจัย หวังว่าวิจัยนี้คงมีประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อยสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของ หมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์

2551

ชื่อเรื่อง	การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
ชื่อสถาบัน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์
ปี	2551

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัต 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับปรุงยุคต่อ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดสภากวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนท้องถิ่น โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชน ประชาชนชาวบ้าน พระภิกษุ และผู้นำชุมชน ในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า

1. กระบวนการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีสลากภัต ดังนี้ ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ชาวบ้านตำบลเขาชายธงและประชาชนชุมชน พระภิกษุสงฆ์ของวัดศิรีวง หมู่บ้านหนองไทรและวัดภายในตำบลเขาชายธง หลักเกณฑ์การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัต การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัตอาจกล่าวได้ว่า จะมีคน 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ ชาวบ้านทั่วไปที่นำหามาทำบุญอย่างเดียว กับชาวบ้านที่นำหามาประกวด สำหรับชาวบ้านที่นำของมาทำบุญสามารถนำอาหารคาวหวานตามกำลังทรัพย์ของแต่ละครัวเรือนได้โดยไม่ได้มีการจำกัดชนิดของอาหาร สำหรับผู้ที่ส่งหามาประกวด นั้น แต่ละหมู่บ้านจะต้องเตรียมนำหามาในการทำบุญและในการประกวดอย่างน้อยหมู่ละ 2 หาบ ในแต่ละหาบจะต้องมีอาหารคาวหวาน ที่สำคัญคือ แกงเลียง บัวลอย ข้าวเหนียวมะม่วง ที่เหลือแล้วแต่สะดวก

ในการจัดงานประเพณีสลากภัตในภาพรวมจะมีระบบการแบ่งงานดังนี้ คือ ผู้นำชุมชนของทุกหมู่บ้านร่วมประชุมก่อนงานประมาณ 15 วัน และผู้นำชุมชนจะประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การประชุมประชาคม และการบอกปากต่อปาก และในวันก่อนวันงานมักทายกวัดคีรีวงมีหน้าที่ทำไม้จัดกองกฐินแจกหมู่บ้านละประมาณ 50 ไม้ ร่วมกันบริจาคเงินทำบุญ โดยหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพงานสลากภัต จะต้องจัดเตรียมสถานที่ และอบต. ทำหน้าที่คอยดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ คอยช่วยเหลือเรื่องโต๊ะ เก้าอี้ภายในวันงาน ในวันจัดงานผู้นำชุมชนมีหน้าที่นิมนต์พระในหมู่บ้านของตนเองมาร่วมงานภายในวันงาน โดยจะนิมนต์พระทั้งหมด 4 วัด ในตำบลเขาชายธงมารวมกันที่วัดคีรีวง หมู่ที่ 6 บ้านหนองไทร และแต่ละหมู่บ้านจะจัดเตรียมหาบของแต่ละหมู่เข้าประกวด โดยชาวบ้านกลุ่มที่ทำหาบจะแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น กลุ่มทำหาบ กลุ่มทำอาหารหวาน ทำอาหารคาว

2. การอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากภัต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 โดยประเด็นที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ชุมชนหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ได้จัดงานสลากภัตขึ้นทุกปี และน้อยที่สุด คือ ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมาถ่ายทำออกโทรทัศน์บ่อยครั้ง อยู่ในระดับน้อย การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัต เรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 โดยประเด็นที่มีมากที่สุดคือ คนในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยเหลือทางวัดในการส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีสลากภัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และประเด็นที่มีน้อยที่สุดคือ ประชาชนทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จากทางอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 การปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต พบว่า ในภาพรวมการปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัตในบ้านหนองไทร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 โดยประเด็นที่มีมากที่สุดคือ มีการจัดประกวดต่างๆ ควบคู่กับการจัดงานประเพณีสลากภัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และน้อยที่สุดคือ มีการละเล่นควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ ตักไข่ ปาลูกโป่ง อื่นๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

1) ด้านการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณี

1.1) ให้มีหลักสูตรให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในและนอกระบบโรงเรียน

1.2) รวบรวมรายชื่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกแขนง เพื่อนำมาจัดทำทำเนียบบุคลากรวัฒนธรรมพื้นบ้าน

1.3) ควรมีการรณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นของตนเพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานได้สานต่อ

1.4) ควรให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพราะอาจส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหาย

1.5) ควรมีแกนนำที่ชัดเจนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

1.6) การสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ ในชุมชนควรให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดี

2) ด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณี

2.1) ส่งเสริมการจัดประชุมก่อนการจัดงานทุกครั้ง

2.2) สนับสนุนให้บุคลากรหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น

2.3) จัดให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

2.4) จัดตั้งกองทุนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน

2.5) ส่งเสริมให้มีการเชิดชูเกียรติผู้ที่สนับสนุนงานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

2.6) ส่งเสริมให้มีสวัสดิการให้กับบุคลากรที่สนับสนุนงานประเพณี

2.7) ส่งเสริมและกระตุ้นให้องค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับงานประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น

2.8) ส่งเสริมให้มีการประชุม สัมมนา อบรม โดยใช้วิทยากรท้องถิ่นหรือบุคลากรทางวัฒนธรรมและผู้รู้ในสาขาต่างๆ

3) การปรับปรุงยุคประเพณี

3.1) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีอื่นเข้ามาประยุกต์ในท้องถิ่น

3.2) อาจจัดให้มีการแสดง หรือการออกร้านค้าของชุมชน มาในงานประเพณี ทั้งนี้ต้องเป็นการแสดง หรือการออกร้านที่เน้นวัฒนธรรมไทย

3.3) อาจจัดให้มีการประกวด แข่งขัน กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีเพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดงานให้มีความทันสมัย และเป็นที่น่าสนใจ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	4
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี	4
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	21
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	29
3.1 รูปแบบการวิจัย	29
3.2 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง	29
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	30
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	30
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่ 4 บริบทชุมชน	32
บทที่ 5 ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	41
5.1 ผลการศึกษาที่ได้	
5.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลคุณลักษณะของประเพณีสลาภกัต	41
5.1.2 ผลการศึกษาระบวนการการมีส่วนร่วม	49

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
5.1.3 ผลการศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลาภกัต	53
5.2 ข้อสรุป	63
5.3 ข้อเสนอแนะ	67
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก การจัดทำไฟกัศกรูป	72
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน	81
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม	83
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม	87
ภาคผนวก จ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ	92

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ในสังคม มักประกอบด้วย ค่านิยม ทักษะคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักของสังคมและชุมชน แต่ในขณะเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทุกคนก็ยังคงเป็นสมาชิกของสังคมใหญ่อยู่ดั้งเดิม กล่าวคือ ทุกคนจะมีครอบครัว มีเพื่อนและคนอื่น ๆ ที่อยู่นอกกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็ร่วมใช้ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมร่วมด้วย เพียงแต่ในบางขณะที่บุคคลเหล่านี้ได้อยู่ภายใต้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยนั้น พวกเขาได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมกลุ่ม ก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ มากมาย ซึ่งรวมทั้งความรู้สึกเห็นด้วยกับค่านิยม และวิถีปฏิบัติของกลุ่มของพวกเขาและใช้ชีวิตเป็นส่วนตัว บางขณะแยกห่างออกจากกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ โดยพัฒนากิจการบางอย่างขึ้นมา เช่น ภาษา การแต่งกาย กฎระเบียบ และบรรทัดฐานต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยของพวกเขาดำรงอยู่ได้

โดยเฉพาะสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาช้านาน มีเอกลักษณ์ของตัวเองและสามารถที่จะรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภาคเหนือจะมีประเพณีทานขันข้าว ประเพณีแห่หลวง ประเพณีกินสลาก เป็นต้น ภาคกลางจะมีประเพณีวิ่งควาย ประเพณีทิ้งกระจาด ประเพณีรำโรง เป็นต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประเพณีผีตาโขน ประเพณีฮีตสิบสอง ประเพณีมหกรรมโปงลาง เป็นต้น ภาคใต้ จะมีประเพณีชักพระ ประเพณีลอยเรือ และประเพณีลอยมาลัย เป็นต้น ทั้งนี้ประเพณีบางอย่างในบางพื้นที่อาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป แต่มีลักษณะเหมือนกัน เช่น ประเพณีสลากภัต บางพื้นที่เรียกว่า ตานกัวยสลาก ทำบุญสอยดาว กินสลาก และกินข้าวสลาก

สลากภัตหรือตานกัวยสลากเป็นประเพณีทำบุญที่คนในปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักกันดีนักเพราะไม่ใช่ประเพณีใหญ่โตแบบตรุษหรือสารท มักจะทำตามหมู่บ้านที่นิยมเลื่อมใส หรือชุมชนที่มีสิ่งของที่พอรวบรวมได้มาถวายพระหรือ เข้าสลากภัตได้ก็จะจัดพิธีขึ้น ในทางภาคเหนือจะเรียกพิธีนี้ว่า “ตานกัวยสลาก” คำว่า “กัวย” แปลว่า ตะกร้า หรือ ชะลอม

“สลากภัต” หมายถึง อาหารที่มัททายถวายพระตามสลาก นับเข้าเป็นเครื่องสังฆทานในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ในคำสอนนิสสัยว่า เป็นอดิเรกลากส่วนหนึ่งถวายได้ไม่จำกัดกาลตั้งแต่ศรัทธา สำหรับในปัจจุบันนิยมทำในฤดูที่มีผลไม้อุดมสมบูรณ์ ในระหว่างเดือน 6 จนถึงเดือน 8 เมื่อวัดใดจะจัดให้มีการถวายสลากภัต มัททายกผู้เป็นหัวหน้าก็จะกำหนดวัดและหา

เจ้าภาพด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ทำใบปิดไปปิดไว้ หรือประกาศป่าวร้องหาเจ้าภาพร่วม ผู้ใดต้องการเป็นเจ้าภาพก็แจ้งชื่อไว้ ครั้นถึงวันกำหนดผู้เป็นเจ้าภาพก็จะมีการเตรียมสำหรับข้าว และเครื่องไทยทานตามกำลังของตน เช่น หมาก เมี่ยง บุหรี่ ไม้ขีดไฟ หอม กระทียม สนู แปรงสีฟัน ข้าวสาร น้ำตาล และน้ำอ้อย เป็นต้น ต่างก็จะนำมารวมกันไว้บริเวณวัด จากนั้นมักทักทายผู้เป็นหัวหน้าก็จะนำเบอร์มาติดที่สำหรับข้าวของเจ้าภาพแต่ละรายแล้วเขียนเบอร์หมายเลขให้พระจับ พระจับได้เบอร์อะไรของเจ้าภาพคนใดก็ไปฉันทสำหรับกับข้าวที่เจ้าภาพนำมาถวายนั้น

ข้อสำคัญของการทำบุญสลากภัต คือ เป็นการถวายทานแบบไม่เจาะจงตัวผู้รับ เมื่อพระจับได้เบอร์ใดพระจะไปรับการถวายตามเบอร์ของเจ้าภาพนั้น เจ้าภาพไม่ควรแสดงความยินดียื่นรับกับพระที่ได้ถวาย ซึ่งในนี้ก่อนที่จะมีการจับสลาก จะต้องมีการเทศน์อย่างน้อย 1 กัณฑ์ ต่อจากนั้นก็จะมีการยกของถวายประเคนตามสลาก เมื่อพระฉันท์เสร็จแล้วก็จะอนุโมทนาและให้พรเจ้าภาพก็จะกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติเป็นอันเสร็จพิธี

จากที่กล่าวมาทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับประเพณีถือได้ว่าเป็นค่านิยม ทศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักของสังคมและชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนในการอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ให้ยั่งยืนได้ โดยประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทรในปัจจุบันถือว่ามีสถานภาพที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว แต่เพื่อรักษารูปแบบประเพณีที่ดีงามนี้ให้ดำรงต่อไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์และชุมชน จึงได้ศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน:กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนประเพณีที่มีคุณค่าให้คงอยู่รุ่นลูกหลานสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

2.2 เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

2.3 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนท้องถิ่น

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่งานประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชาชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 100 คน

3.3 ขอบเขตด้านสถานที่

ศึกษาในเขตหมู่บ้านหนองไทร หมู่ 6 ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมประเพณีสลากภัตของชาวหนองไทร

4.2 ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่

4.3 สามารถนำกระบวนการจัดการดังกล่าวไปปรับใช้ในการอนุรักษ์ สืบทอด ปรับประยุกต์ ส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีของท้องถิ่นอื่น ๆ ได้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งในการศึกษากครั้งนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี

2.1.1 วัฒนธรรม

1) ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อสังคมอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่สังคมนั้นๆ ดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรม จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจความหมายของคำนี้

ในประเทศไทยได้มีการนิยามคำว่าวัฒนธรรมไว้ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ตั้งแต่พุทธศักราช 2485 โดยนิยามว่า ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันได้เปล่งรูปออกมาเป็นวัฒนธรรมไทย 4 สาขา กล่าวคือ คติธรรม เนติธรรม วัตถุธรรม และสหธรรม

ทั้งนี้คำว่า วัฒนธรรม นักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้ เช่น อมรา พงศาพิชญ์ ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิดตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น¹ ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามของ เอกวิทย์ ฤ กลาง โดยให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของมนุษย์

¹ อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. 2534, หน้า 4.

ในแต่ละสังคม อันเป็นผลของการที่มนุษย์เรียนรู้จากธรรมชาติและจากสังคมมนุษย์ด้วยกันแล้วสังคมนั้นจะปรับตัว ภายทอด และปรับเปลี่ยนตามเหตุ ปัจจัยที่ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่จะเคลื่อนไหวไปตามกฎอนิจจังของสรรพสิ่ง²

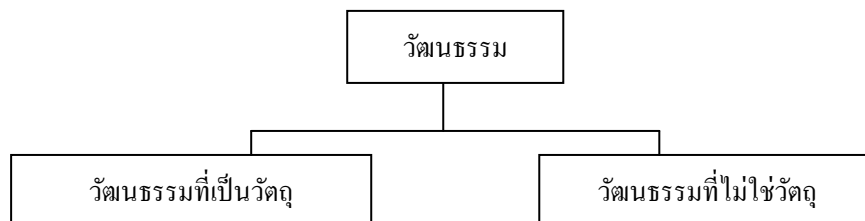
และ นิตยา บุญสิงห์ ได้กล่าวว่า คำว่าวัฒนธรรม แปลตามตัวอักษร หมายความว่าสภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมวาจาทำทาง กิจกรรม และผลผลิตของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุง และยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน³

เมื่อพิจารณาความหมายจากข้างต้น จะพบว่าคำว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ สามารถสร้างสม และสืบทอดต่อกันได้ เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมมนุษย์ก็รู้ว่าอะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมและส่วนใหญ่มนุษย์จะรู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก

2) ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมในสังคมแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่าภาษาพูด ระบบ ความเชื่อ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและสัญลักษณ์ที่จับต้องได้ ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เป็นต้นว่าอาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม และประติมากรรมต่างๆ วัฒนธรรมทั้งหมด คือ สิ่งที่ครอบงำชีวิตของมนุษย์ทั้งในชีวิตประจำวันและทั้งในโอกาสพิเศษที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้ในชีวิตผิดไปจากวันธรรมดา⁴

วัฒนธรรมจึงอธิบายดังในแผนภูมิข้างล่างนี้

² เอกวิทย์ ณ ถกลาง . มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อการปรับเปลี่ยนสังคมไทย. 2537, หน้า 73.

³ นิตยา บุญสิงห์. วัฒนธรรมไทย, 2546.

⁴ อมรา พงศาพิชญ์. เรื่องเดียวกัน. 2534, หน้า 25-26.

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมนั้นนักสังคมวิทยาบางท่านแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) วัฒนธรรมทางแนวความคิด
- 2) วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน
- 3) วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางแนวความคิดหมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความเชื่อว่าคนตายแล้วเกิด การทำบุญ ทำบาป การเชื่อถือไสยกลาง ฯลฯ

วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน ได้แก่ ระเบียบแบบแผนหรือประเพณีที่บุคคลในสังคมควรยึดถือหรือกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย

ก. วิถีชาวบ้าน คือ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม เช่น การบวชของลูกชายเมื่อมีอายุครบ 20 ปี เพื่อทดแทนคุณบิดามารดา

ข. จารีต ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมจะต้องปฏิบัติตามหากฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดทางศีลธรรม สังคมอาจรังเกียจและอาจถูกตัดออกจากสังคม ตัวอย่างของจารีตเป็นต้นว่า การเลี้ยงดูพ่อแม่ตอบแทนเมื่อท่านชรา

ค. กฎหมาย ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ เช่น การหยุดรถเมื่อมีสัญญาณไฟแดงตามกฎหมายจราจร

วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยา ที่อยู่อาศัย⁵

การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมนั้นอยู่บนบรรทัดฐานที่แตกต่างกันและจากการแบ่งประเภทสามารถสรุปเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น วัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น เครื่องถ้วยชาม สิ่งก่อสร้างต่างๆ เป็นต้น

3) การเผยแพร่หรือกระจายทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งย่อมแตกต่างจากวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้น มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะทำให้สังคมที่ได้รับวัฒนธรรมใหม่นั้น ไม่ต้องลงทุน และเสียเวลากับการที่จะต้องเริ่มพัฒนาจากจุดเริ่มต้น อนึ่งเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้ อาจมีข้อจำกัดบางประการ เช่น

⁵ อมรา พงศาพิชญ์. เรื่องเดียวกัน. 2534, หน้า 25-26.

1. ความเชื่อเดิมที่ขัดหรือไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม
2. ความห่างไกล และการติดต่อคมนาคมไม่สะดวก
3. ความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลง
4. ความยากง่ายของวัฒนธรรมใหม่
5. ความผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมเดิม และไม่ยอมรับสิ่งแปลกใหม่

อย่างไรก็ตาม การรับวัฒนธรรมอื่นมาเป็นของตนนั้นอาจทำให้วัฒนธรรมเดิมสลายตัวไปทำให้สูญสิ้นความเป็นชาติ แต่ถ้าไม่รับก็มีผลร้ายเช่นกัน เพราะเจริญตามสังคมอื่นไม่ทัน ดังนั้นจึงควรรู้จักเลือกและปรับปรุงแก้ไขให้ประสานกัน ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นโดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเสียทั้งหมด⁶

ทั้งนี้การเผยแพร่วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงการเผยแพร่แต่ทางด้านวัตถุอย่างเดียว ความคิดและมโนคติต่างๆ ก็ได้เผยแพร่ขยายออกไปในทำนองเดียวกัน ตัวอย่าง เช่น ศาสนาคริสต์ แม้จะมีแหล่งกำเนิดอยู่ในเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออกแต่ได้ขยายออกไปยังส่วนต่างๆ ของโลก ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็เช่นกัน สามารถเผยแพร่ได้ง่ายและรวดเร็วมก ถ้าไม่มีข้อจำกัดทางการเมือง การเผยแพร่นี้รวมไปถึงความคิดในด้านแฟชั่น ทักษะคติในการออกแบบรถยนต์และความคิดในด้านการเมืองตลอดจนหนังสือสำคัญๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงภาษาต่างๆ หลายภาษา เราจะได้เห็นว่า เรือ หนังสือ เครื่องบิน รวมตลอดถึงบุคคลซึ่งท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นเสมือนพาหะของการเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งรวมทั้งด้านวัตถุ ความคิดและประเพณีอีกประการหนึ่ง สังคมที่ซับซ้อนอย่างสังคมปัจจุบัน สามารถจะสร้างวัฒนธรรมเริ่มแรกได้ทุกอย่าง อย่างไรก็ตาม ทุก ๆ สังคมได้นำวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ มาใช้หรือดัดแปลงใช้ ลินตัน กล่าวว่า วัฒนธรรมพื้นเมืองหรือวัฒนธรรมเริ่มแรกของชนชาติใดก็ตาม จะมีอยู่เพียงไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ของวัฒนธรรมที่ชาตินั้นมีอยู่ทั้งหมดเท่านั้น⁷

4) กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม

คำว่า กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นคำรวมที่กินความถึงแบบแห่งการประพฤติ ทั้งปวงของมนุษย์ ได้มาเนื่องจากอยู่ร่วมกันในสังคม เมื่อวัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีใช้ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณก็ย่อมหมายความว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ และจะต้องมีการถ่ายทอดลักษณะของวัฒนธรรมที่สำคัญคือ

⁶ สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. 2534, หน้า 24.

⁷ Linton อังใน บุญเดิม พันรอบ. สังคมมานุษยวิทยา. 2528, หน้า 64.

1. วัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ บุคคลจะถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลัง รู้วิธีการที่จะตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ มนุษย์จำเป็นต้องแยกความแตกต่างระหว่างความต้องการของตนซึ่งไม่ใช่เกิดจากการเรียนรู้และวิธีการที่ต้องเรียนรู้ และเป็นสิ่งที่ตนเองพอใจด้วย

2. ทุกคนต้องมีส่วนร่วม คือ สมาชิกในกลุ่มสังคมต้องมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคม ลินตัน นักการศึกษาของสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า มนุษย์เผชิญหน้ากับธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ ต้องเผชิญหน้าร่วมกันกับกลุ่มที่มีการจัดระบบแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ประการสำคัญของมนุษย์ที่จะถ่ายทอดมรดกของสังคมไว้

3. วัฒนธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัญลักษณ์ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน คือ ไวท์ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีจุดกำเนิดของการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้กันมากในทุกวัฒนธรรม ก็คือ ภาษา การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษาจึงเป็นการสร้างเครื่องมือในการติดต่อและติดตามของบุคคลในสังคม⁸

โดยความหมายกว้างๆ การศึกษาถือเป็นกระบวนการที่สังคมพยายามถ่ายทอดประเพณีความชำนาญพิเศษและวัฒนธรรมแก่ผู้ที่เยาว์วัย การศึกษาจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดมรดกของสังคมจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มที่เยาว์วัยกว่า หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการของเด็กที่ได้รับการอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาจากกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิก⁹

2.1.2 ประเพณี

1) ความหมายของประเพณี

ประเพณีถือเป็นเรื่องที่ถูกปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยการนิยามความหมายของคำว่าประเพณีจึงมีความหลากหลายกันไป ทั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี น. สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนกลายเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี¹⁰

นอกจากนี้แล้วนักวิชาการได้ให้ความหมายของประเพณีไว้หลายทรรศนะซึ่งพอประมวลได้ดังต่อไปนี้ พระยาอนูมานราชชน ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม สิ่งใดเมื่อประพฤติซ้ำ ๆ กันอยู่บ่อย ๆ จนเป็นความเคยชิน ก็เกิดเป็นนิสัยสังคม ความประพฤติเหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เรียกว่า

⁸ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, จิตวิทยาสังคม, 2527.

⁹ เอกวิทย์ ณ ถลาง, เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 633.

ประเพณีหรือนิสัยสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเพณีคือความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน¹¹

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม เรียกว่า ประเพณีหรือนิสัยสังคม¹²

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนรวม สิ่งใดก็ตามเมื่อประพฤติซ้ำกันอยู่บ่อย ๆ จนเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้น ความประพฤติเหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะเรียกว่า ประเพณีหรือนิสัยสังคม¹³

จรัญ พรหมอยู่ ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนรวมซึ่งเรียกว่า เอกลักษณ์หรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การบวช และการตาย เป็นต้น หรือความประพฤตินำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของไทยเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัยซึ่งเรียกว่าสัมพันธนิยม เรื่องของประเพณีนั้นบางอย่างต้องคงรักษาไว้ บางอย่างต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย บางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล¹⁴

รัชนิกร เศรษฐโช ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤตินที่สืบกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เป็นนิสัยซึ่งเกิดขึ้นจากการเอาอย่างผู้อื่นที่อยู่รอบ ๆ ตน หากจะกล่าวถึงประเพณีไทยก็หมายถึง นิสัยสังคมของคนไทยซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาตั้งแต่เดิมและมองเห็นได้ในทุกภาคของสังคมไทย¹⁵

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ ประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าถูกต้องและเหมาะสมสำหรับสังคมนั้น ๆ ประเพณีของแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไป และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย

¹¹ อนุমানราชชน. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. 2505.

¹² สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. 2518, หน้า 138.

¹³ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมไทย. 2521, หน้า 1.

¹⁴ จรัญ พรหมอยู่. สังคมและวัฒนธรรมไทย. 2523, หน้า 91.

¹⁵ รัชนิกร เศรษฐโช . โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. 2532, หน้า 149.

2) ประเภทของประเพณี

นักวิชาการได้จำแนกประเภทของประเพณีหลายลักษณะซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

พระยาอนุมานราชชน ได้จำแนกประเพณีออกเป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีส่วนชุมชน เช่น ประเพณีส่วนท้องถิ่น ประเพณีของชาติ ประเพณีเนื่องในศาสนา ประเพณีโลก เป็นต้น

2. ประเพณีส่วนบุคคล เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการปลูกเรือน ประเพณีงานศพ เป็นต้น¹⁶

อานนท์ อากาศิรม ได้จำแนกประเพณีออกเป็น 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมถือว่าถ้าใครในสังคมฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะเป็นความผิด จารีตประเพณีจึงเป็นเสมือนข้อบังคับทางศีลธรรมจรรยาของสังคม จารีตประเพณีใด

ถ้ามีสภาพเป็นคำสั่งของรัฐโดยมีระเบียบแบบแผนและข้อบังคับให้กระทำหรือไม่กระทำ ในบางที่ก็มีการลงโทษด้วย ข้อบังคับทางศีลธรรมจรรยานั้นก็จะกลายเป็นบทกฎหมายแทน

2. ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ จะโดยตรงหรือโดยปริยายก็ตาม ก็อาจเป็นระเบียบวิธีการไว้ชัดเจน หรือโดยรู้เองไม่ได้ อาจเป็นระเบียบแบบแผนไว้ว่าควรจะทำปฏิบัติอย่างไร เช่น ประเพณีการเกิด การบวชนาค การแต่งงาน การตาย เป็นต้น ซึ่งนับเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต หรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษสารท การทำบุญเลี้ยงพระ การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติ ไม่มีผิดมีถูก เหมือนกับจารีตประเพณี และไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนธรรมเนียมประเพณีก็จะไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอะไรมากนัก เพียงแต่ทำให้เห็นว่าผู้นั้นขาดการศึกษาหรือไม่มีความรับผิดชอบ ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมารยาทต่าง ๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การกิน การพูดจา การแต่งตัว เป็นต้น ธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนอบรมสืบต่อกันมา หรือเห็นผู้ใหญ่ประพฤติปฏิบัติก็เอามาเป็นแบบอย่าง¹⁷

สายทิพย์ นุกูลกิจ ได้รวบรวมการจำแนกประเภทของประเพณีโดยยึดตามเกณฑ์ต่าง ๆ กัน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

¹⁶ อนุมานราชชน. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง). 2514, หน้า 57.

¹⁷ อานนท์ อากาศิรม. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. 2525, หน้า 103.

1. แบ่งตามสถานภาพทางสังคมของบุคคลในสังคม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ประเพณีส่วนบุคคล ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว เช่น การทำขวัญ การตั้งชื่อ การบวช การแต่งงาน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และที่เกี่ยวกับส่วนรวมอันเนื่องด้วยเทศกาลต่าง ๆ เช่น ตรุษ สารท เข้าพรรษา ออกพรรษา ลอยกระทง เป็นต้น

1.2 ประเพณีส่วนพระมหากษัตริย์ ได้แก่ พระราชพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อถวายพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เช่น พระราชพิธีขึ้นอยู่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีสมโภชเดือน พระราชพิธีพระชนมพรรษา เป็นต้น ตลอดจนรัฐพิธีต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลจัดขึ้นเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นการถวายแด่องค์พระมหากษัตริย์

2. แบ่งตามระดับของประเพณี ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันเฉพาะภายในครอบครัว เช่น ประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงาน การทำศพ การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

2.2 ประเพณีส่วนชุมชน หมายถึง ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันของคนทั่วไปในชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

2.3 ประเพณีส่วนของรัฐบาล หมายถึง ประเพณีที่ทางราชการจัดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชพิธี และรัฐพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีวางศิลาฤกษ์ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น

3. แบ่งตามจุดประสงค์ของประเพณี จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 จารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางประคองข้อบังคับทางจรรยา หรือศีลธรรมของสังคม ผู้ละเมิดหรือดเว้นไม่กระทำถือว่ามีความผิดและเป็นคนชั่ว เช่น ตามจารีตประเพณีกำหนดให้พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก หากพ่อแม่คนใดละเลยก็จะมีคามผิดเป็นผู้ชั่ว เป็นต้น

3.2 ขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติทั้งโดยตรงและโดยปริยาย เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย เป็นต้น

3.3 ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก ใครจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้ เช่น การแต่งกายตามกาลเทศะ การใช้คำพูดให้เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ กัน เป็นต้น¹⁸

¹⁸ สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณคดีเกี่ยวกับขนบประเพณี. 2533, หน้า 48-50.

พรรณษะของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ประเพณีอาจจำแนกได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการจำแนก การจำแนกประเภทของประเพณีจึงเป็นการยากที่จะแยกมิให้แต่ละประเพณีเหลื่อมล้ำกันได้ เนื่องจากประเพณีของสังคมหนึ่ง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจเป็นขนบประเพณีหรือจารีตประเพณีของอีกสังคมหนึ่งก็ได้

3) ความสำคัญของประเพณี

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้หลายพรรณษะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

อานนท์ อากาศิกรม ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมของตนมีความเจริญและมีความเสื่อมในยุคใด กล่าวคือ ถ้าสมาชิกของสังคมปฏิบัติตามและพยายามดำรงรักษาประเพณีไว้มิให้สูญหายไปก็ถือได้ว่าสังคมยุคนี้มีความเจริญงอกงาม โดยเฉพาะความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ ทำให้ผู้มีค

วามสมานสามัคคีพร้อมใจกัน หากสมาชิกของสังคมละเลยหรือไม่สนใจที่จะปฏิบัติและรักษาประเพณีของตนไว้ก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมทางด้านจิตใจของสมาชิกของสังคมนั้น¹⁹

รัชนิกร เศรษฐโช¹ ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้สรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาตินั้นมีความเจริญมาช้านาน

2. ประเพณีที่ดีเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญและการมีอารยธรรมของชาติที่ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ

3. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาตินั้น ๆ มิได้หยิบยืมมาจากชาติอื่น ๆ

4. ประเพณีเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน ก่อให้เกิดความสนิทสนมกลมกลืน และเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

5. ประเพณีเป็นเครื่องแสดงถึงอดีตและปัจจุบันของวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ²⁰

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นกฎเกณฑ์แบบแผนที่สังคมกำหนดขึ้นใช้ร่วมกันในเหล่าสมาชิกของสังคมนั้น จึงเป็นเครื่องหมายบอกความเป็นพวกเป็นหมู่เดียวกันของผู้ที่ยึดถือประเพณีเดียวกัน เมื่อมีการปฏิบัติสืบทอดกันมากก็ทำให้

¹⁹ อานนท์ อากาศิกรม. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. 2525, หน้า 126.

²⁰ รัชนิกร เศรษฐโช. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. 2532, หน้า 152-152

เกิดความผูกพันซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในสังคม จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกลุ่มคนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง²¹

มณี พะยอมยงค์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามที่ตนได้พบเห็นในสังคมของตน หากทำผิดแผกแตกต่างไปคนในสังคมจะประณามว่าฝ่าเหล่าฝ่ากอ การปฏิบัติตามประเพณีจึงเป็นสิ่งดีงาม เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงคุณลักษณะของบุคคลว่าเป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ควรเอาเป็นแบบอย่างได้ หรือเป็นคนที่มีความรู้ทางขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างดี²²

วิจิตร ขอนยาง ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีในด้านต่าง ๆ ไว้สรุปได้ดังนี้

1. ด้านศาสนา

1.1 ประเพณีบางอย่างทำให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงกตเวทิตุคุณต่อผู้มีพระคุณทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ เช่น ประเพณีการทำบุญแก่ผู้ตาย ประเพณีรดน้ำคำหัว เป็นต้น

1.2 ประเพณีบางอย่างทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสบายใจที่รู้สึกว่ามีสิ่งยึดเหนี่ยวทำให้จิตใจดี ซึ่งส่งผลให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามมาด้วย

1.3 ประเพณีบางอย่างทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติ มีความมั่นใจในการทำอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งตรงกับคำสอนทางพุทธศาสนาที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

1.4 ประเพณีบางอย่างทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเอื้อเฟื้อ มีเมตตาต่อมนุษย์ เช่น ประเพณีการหว่านทานหรือแจกทาน เป็นต้น

2. ด้านวัฒนธรรม

2.1 ประเพณีช่วยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นผู้ที่ประพฤติในทำนองคลองธรรม ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม เช่น ประเพณีตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

2.2 ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เพราะประเพณีเกิดจากการสั่งสมสืบต่อกันมาในชาติ นั้น ๆ มาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น

2.3 ประเพณีบางอย่างเป็นเครื่องยกย่องเกื้อหนุนทางสังคมบางประการไว้อย่างมีความหมาย เรื่องราวของคนในสังคมบางอย่างอธิบายให้เข้าใจได้ยากและจะต้องใช้เวลา แต่

²¹ อุทัย หิรัญโต. สังคมวิทยาประยุกต์. 2519, หน้า 231.

²² มณี พะยอมยงค์. ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. 2529, หน้า 4.

ประเพณีสามารถสรุปความหมายออกมาได้ โดยบรรจุไว้ในพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

3. ด้านเศรษฐกิจและการปกครอง

คุณค่าของประเพณีในด้านนี้ไม่ได้แสดงออกตรง ๆ แต่จะแฝงอยู่ในการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 เป็นเครื่องหมายแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ ดังจะเห็นได้จากการแลกเปลี่ยนทางวัตถุที่จะนำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น ค่าสินสอด ค่ายกครู เป็นต้น

3.2 ประเพณีเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความสามัคคี เพราะประเพณีเกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันของคนในสังคม

3.3 ประเพณีช่วยเน้นฐานะทางสังคมและความเจริญของประเทศ เพราะประเพณีเป็นเรื่องของการสืบทอดต่อกันมาและเป็นความสามัคคีของคนในสังคม²³

4) แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีไว้หลายทรรศนะซึ่งพอประมวลได้ดังต่อไปนี้

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และนิพนธ์ อินสินได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีไว้สรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และสมาชิกในสังคมเดียวกันยอมรับว่าถูกต้องดีงาม จึงได้ร่วมกันยึดถือปฏิบัติ

2. ประเพณีเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ๆ ด้วยการเรียนรู้ ไม่ใช่ด้วยสัญชาตญาณ

3. ประเพณีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงสมัย²⁴

รัชนีกร เศรษฐโช ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีไว้สรุปได้ว่า เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเจริญก้าวหน้าและความเสถียรภาพของประเพณีจึงขึ้นอยู่กับบุคคล 3 กลุ่ม ดังนี้

1. คนวัยชรา บุคคลกลุ่มนี้มีจิตใจและความรู้สึกนึกคิดเป็นแบบเก่า ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จะเห็นว่าประเพณีเดิมดีอยู่แล้ว ไม่สนใจประเพณีใหม่ ๆ จะยึดถือเอาของเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น

²³ วิจิตร ขอนยาง. การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน. 2532, หน้า 41-45.

²⁴ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และนิพนธ์ อินสิน. ภาษากับวัฒนธรรม. 2530, หน้า 88.

2. คนวัยกลางคน บุคคลกลุ่มนี้เป็นคนที่มีจิตใจและความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุง ประเพณีเดิมที่เห็นว่าล้าสมัยให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย คนกลุ่มนี้เป็นหัวสมัยใหม่ แต่ไม่ทิ้ง ประเพณีเดิมอันเป็นสัญลักษณ์ให้สูญหายหรือขาดตอนไป รู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีเดิม ของตนให้เป็นประเพณีใหม่ โดยคำนึงถึงการมีวิถีชีวิตที่เข้ากันได้เป็นอย่างดีกับ สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

3. คนวัยรุ่น บุคคลกลุ่มนี้มักจะมีความคิดว่าประเพณีเดิมไร้เหตุผล เก่า คร่ำครึ ก่อ รักรักษาไว้ก็ถ่วงความเจริญ ส่วนใหญ่จึงเห็นว่าควรเลิกประเพณีเดิม ๆ เสียให้เด็ดขาด²⁵

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ ได้กล่าวถึงแนวคิดของประเพณีไว้ว่า ประเพณีเกิดจากสภาพ ทางสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณะ ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมที่อำนาจเหนือ มนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ทราบสาเหตุต่าง ๆ ฉะนั้นเมื่อ เวลาเกิดภัยพิบัติขึ้นมนุษย์จึงต้องอ่อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ พอภัยนั้นผ่านไป มนุษย์ก็ แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้น ๆ ด้วยการพิธีบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนตามความเชื่อความรู้ของตน เมื่อความประพุดนั้น คนส่วนรวมในสังคมถือปฏิบัติกันเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบ แแผน และทำกันจนเป็นพิมพ์เดียวกันสืบต่อกันมา ก็จะกลายเป็นประเพณี²⁶

คณั ไซโยธา ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีไว้สรุปได้ว่าประเพณีของแต่ละ ท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันอันเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ และ ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกัน อันขึ้นอยู่กับสภาพที่ตั้งของท้องถิ่น นั้น ๆ ด้วย

2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของสังคม คนส่วนใหญ่ในสังคม เห็นอย่างไร รู้สึกอย่างไร และมีความเชื่ออย่างไร ก็แสดงออกให้เห็นในประเพณีต่าง ๆ ของ สังคมซึ่งสังคมได้สร้างขึ้นแล้วถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการ เปลี่ยนแปลงของสังคม

3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีที่มาอยู่ร่วมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นเวลานานพอสมควรจะมีโอกาสในการปรับตัวให้เข้ากันได้ และต่างก็ถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคม จึงต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะและบทบาทของตนในสังคมนั้น²⁷

²⁵ รัชนิกร เศรษฐโชติ. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. 2532, หน้า 150.

²⁶ สมปราชญ์ อัมมะพันธุ. ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย. 2536, หน้า 18.

²⁷ คณั ไซโยธา. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. 2546, หน้า 117 – 119.

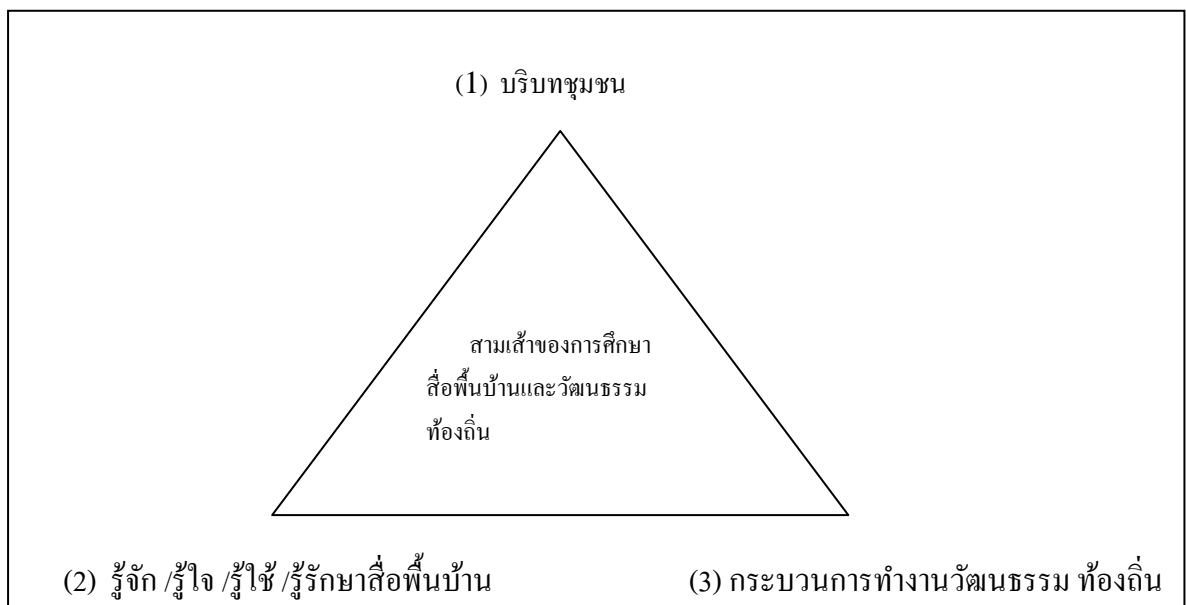
เศรษฐพงศ์ คำคง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีไว้สรุปได้ว่า ประเพณีเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างคนต่างกลุ่มต่างศาสนา เนื่องจากประเพณีเปิดโอกาสให้บุคคลต่างกลุ่มต่างศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมกันได้มาก ประเพณีของแต่ละศาสนาจะบังคับเฉพาะเรื่องของการทำพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่การจัดงานเฉลิมฉลองนั้นเป็นงานทางสังคม ไม่มีการห้ามศาสนิกต่างศาสนาเข้าร่วม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งชาวพุทธกับชาวไทยมุสลิมได้ร่วมกิจกรรมกันอย่างสนุกสนานรื่นเริง หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว เป็นต้น²⁸

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นวิถีปฏิบัติที่มีการสืบทอดกันมา ซึ่งจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัจจัยทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ประเพณีจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความมีเสถียรภาพของประเพณีจึงขึ้นอยู่กับทัศนะของสมาชิกในสังคม ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

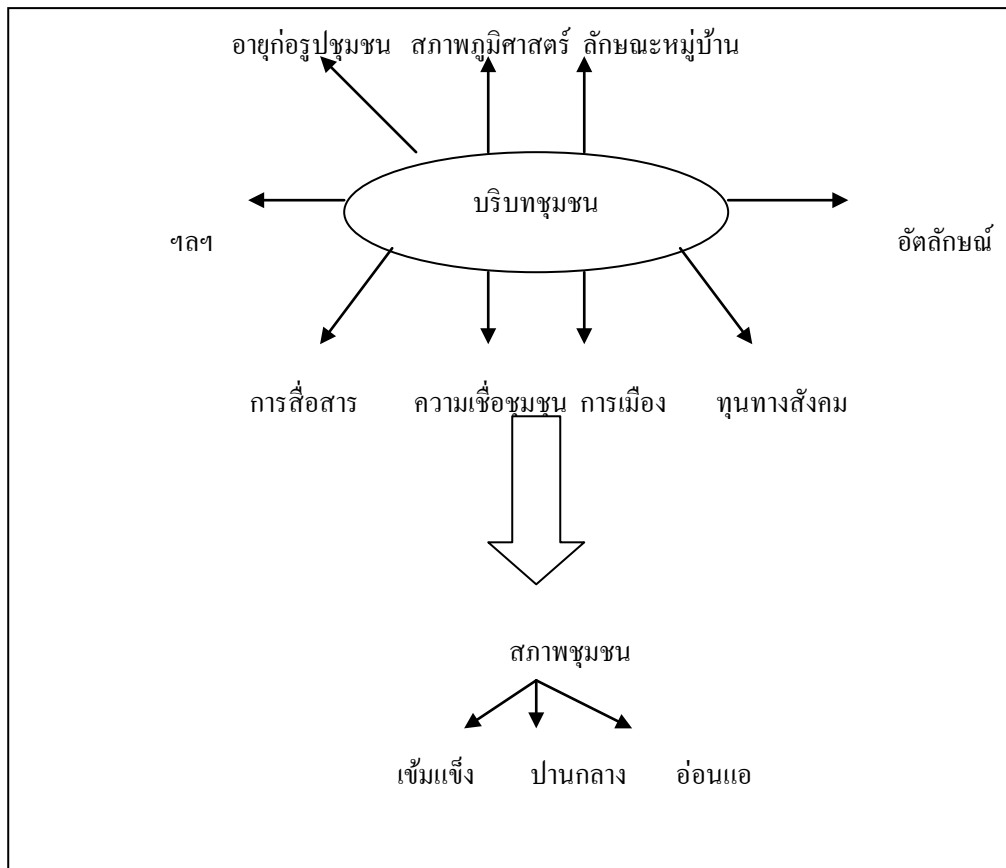
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก สมสุข หินวิมาน ได้อธิบายถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยมีการพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า ดังนี้

แผนภาพที่ 1 สามเส้าของการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น

²⁸ เศรษฐพงศ์ คำคง. ศึกษาประเพณีที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. 2544, หน้า 100-110.

2.2.1 บริบทชุมชน

(1) อายุ/การก่อรูปชุมชน ซึ่งจะมีหลักการพื้นฐานง่าย ๆ ว่า หากชุมชนมีอายุยาวนานก็แปลว่า แนวโน้มสายสัมพันธ์น่าจะแน่น และมิต้นทุนวัฒนธรรมมากมายแต่ตรงกันข้าม หากเป็นชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกก็จะเปราะบางกว่า

(2) สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน เช่น ถ้าเป็นพื้นที่ติดอยู่กับคลองหรือทะเล ชาวบ้านก็จะสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตดังกล่าว ดังกรณีเพลงเรือที่แหลมโพธิ์ จ.สงขลา

(3) ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด กล่าวคือ ยิ่งหากชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมที่ปิดต่อโลกภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมก็จะเป็นไปได้สูง แต่ถ้าชุมชนเปิด (อาทิ มีถนนตัดผ่านชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นบ้านก็จะต้องสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลมค่อนข้างแรง

(4) อัตลักษณ์/ตัวตนชุมชน อัตลักษณ์หมายถึงการสื่อสารเพื่อแสดงออกว่าเราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนก็เพื่อค้นหารอยเชื่อมมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อ/วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนได้ดีที่สุด เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จะสร้างประเพณีร้านก๋วยเตี๋ยวขึ้นมา เพื่อบ่งบอกตัวตนคนไทใหญ่

(5) ทูตทางสังคม อันได้แก่ ระบบเครือข่าย บุคคล สายสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการสืบทอดและการต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสื่อพื้นบ้าน เช่น กรณีลุงสง ที่เป็นศิลปินแกะสลักตัวหนังตะลุง ที่สืบทอดวัฒนธรรมแกะหนังผ่านทูตทางสังคมของครอบครัวอย่างน้อยก็ในคนสามรุ่น

(6) การเมืองและบทบาทของผู้นำ การศึกษาการเมืองและบทบาทของผู้นำจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

(7) ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเกือบทั้งหมดจะมีความเชื่อ/ความศักดิ์สิทธิ์หล่อเลี้ยงอยู่ ฉะนั้น ผู้ทำวิจัยอาจต้องเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านความเชื่อชุมชนเป็นพื้นฐานก่อน อาทิ เรื่องการบูชาครู ผีปู่ย่า ตายาย โнора

(8) การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทางทงการไหลเข้าออกของข่าวสารในชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออก และตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี ก็แปลว่า น่าจะมีแรงปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านต่าง ๆ ที่ได้อธิบายมานี้ เป้าหมายก็เพื่อประเมินสถานการณ์ชุมชนว่า กรณีที่เราเลือกศึกษาวิจัยนั้น เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเข้มแข็ง ปานกลาง หรืออ่อนแอนั่นเอง²⁹

2.2.2 รู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน

แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม นั้น อาจเริ่มต้นด้วยหลักการง่าย ๆ ที่เป็นสูตร 4 รู้ ว่ารู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รู้รักษา สื่อพื้นบ้าน ดังนี้

2.1 รู้จัก การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน โดยปกติแล้วหากเราจะศึกษา/ทำงานวิจัยสื่อชนิดใด ประการแรกนั้นเราจำเป็นต้องรู้จักคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านชนิดนั้นให้ถ่องแท้มากที่สุด

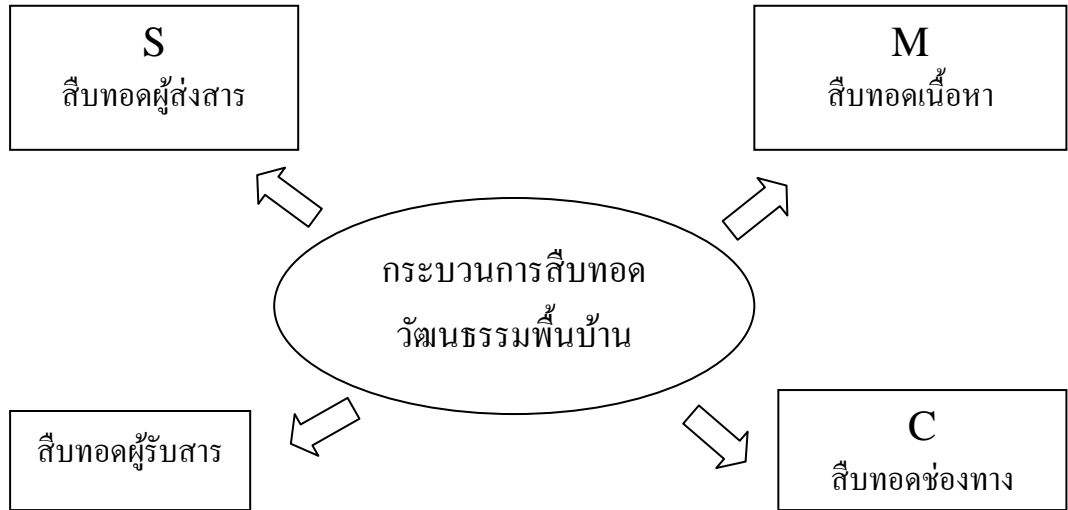
2.2 รู้ใจ การวิเคราะห์คุณค่า

2.3 รู้ใช้ การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม สังคม ดังนั้น ในการวิจัยสื่อพื้นบ้าน จึงต้องสกัดให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่เราศึกษาอยู่ว่าทำอะไรได้บ้าง ซึ่งตัวอย่างของบางบทบาทหน้าที่เด่น ๆ ของสื่อพื้นบ้าน ได้แก่ เป็นการให้ข่าวสาร เป็นการอบรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาภูมิปัญญา เพื่อสร้างความสามัคคี เป็นต้น

²⁹ สมสุข หินวิมาน. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เรื่องแนวคิดในการศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น. มปป.

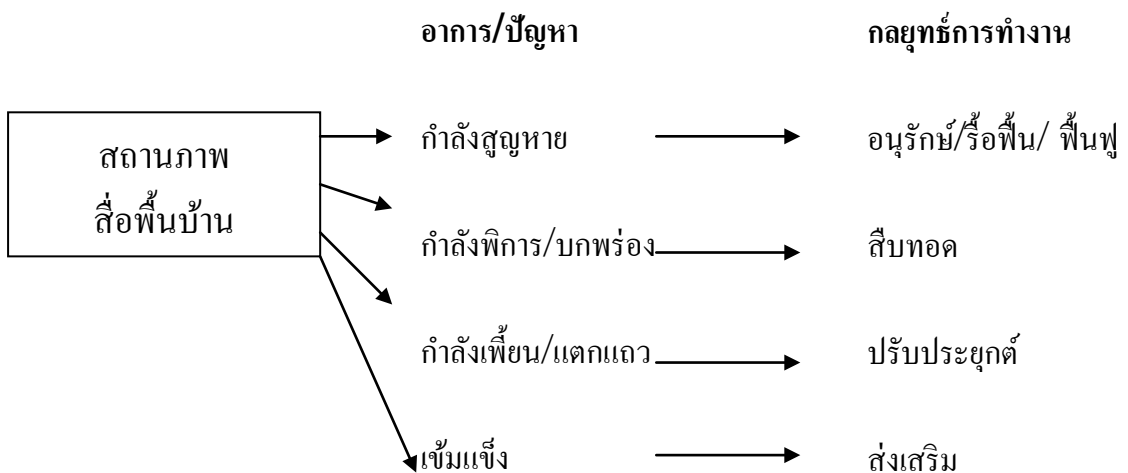
2.4 รู้รักษา กระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ตามหลักนิเทศศาสตร์นั้น การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครบธาตุทั้ง 4 คือ S – M – C – R เพราะฉะนั้น หากเราจะทำวิจัยหรือทำงานด้านสืบทอดสื่อพื้นบ้านแล้ว ก็ต้องสืบทอดให้ครบทั้ง 4 ด้านเช่นกัน ดังแผนภาพที่ 3³⁰

แผนภาพที่ 3 กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน

2.2.3 กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

แผนภาพที่ 4 กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

³⁰ สมสุข หินวิมาน, เรื่องเดิม.

- (1) หากสื่อพื้นบ้านนั้นประสบปัญหา กำลังสูญหาย กลยุทธ์การทำงานที่สำคัญก็คือการรื้อฟื้น/ฟื้นฟู ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐสนใจทำอย่างต่อเนื่อง
- (2) หากสื่อพื้นบ้านนั้นอยู่ในภาวะกำลังพิการ/บกพร่อง (เช่น ขาดผู้รับสารรุ่นใหม่) ก็จำเป็นต้องหาทางสืบทอดทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร
- (3) หากสื่อพื้นบ้านนั้นกำลังเพี้ยน/แตกแถว (เช่นกรณีของหมอลำที่เริ่มกลายเป็นหมอลำซึ่งแต่เพียงสายพันธุ์เดียว หรืองานศิลปะปูนปั้นที่เริ่มถูกทำให้เป็นของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยวที่ไม่เข้าใจคุณค่า) ก็ต้องเน้นการปรับประยุกต์ให้คุณค่าแท้จริงกลับคืนมา
- (4) หากสื่อพื้นบ้านนั้นเข้มแข็งอยู่แล้ว ก็อาจต้องหาทางส่งเสริมเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันความอ่อนแอในวันข้างหน้า³¹

นอกจากนี้ การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม นักวิชาการอีกท่านหนึ่ง คือ กาญจนา แก้วเทพ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่าการบริหารจัดการวัฒนธรรม หากยึดตามยุทธศาสตร์การทำงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมจะพบว่า แนวทางการบริหารจัดการวัฒนธรรมนั้นจะมีอยู่ 4 แนวทาง คือ

- (1) การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาตัว “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” (ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล/วัตถุธรรม ธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ) ให้เหมือนเดิม
- (2) การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดวัฒนธรรม
- (3) การปรับปรุง/ปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ใน 2 มิติ คือ การปรับตัวสื่อ/ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำเรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอาโนรา มาใช้ในการออกกำลังกายเป็น โนราบิก
- (4) การส่งเสริม/เผยแพร่วัฒนธรรมนั้นให้แก่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่นๆ พื้นที่อื่นๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงในระดับประเทศ / ต่างประเทศ

ทั้งนี้ การเลือกใช้แต่ละยุทธศาสตร์นั้นน่าจะขึ้นอยู่กับ “สถานภาพ” ของศิลปะ/วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นๆ เช่น

- (1) หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด
- (2) หากวัฒนธรรม ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ก็คงต้องปรับประยุกต์
- (3) หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มผิดเพี้ยนไปจากความหมายดั้งเดิมก็ต้องรื้อฟื้นความหมายเดิม

ขึ้นมา

³¹ สมสุข หินวิมาน, เรื่องเดิม.

(4) หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้วก็ต้องรื้อฟื้นและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

(5) หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่เป็นต้น

การวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ต่อเนื่องจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าก้าวที่สองของการหนุนชุมชนมาบริหารจัดการวัฒนธรรมด้วยตนเองนั้นจะใช้ “การวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม” เป็นสะพาน/ เป็นเครื่องมือ แต่ทว่า เมื่อจะใช้เครื่องมือชนิดใด ก็ควรจะรู้จักเครื่องมือ นั้นให้กระจ่างและรอบด้านเสียก่อนในที่นี้ เราจึงจะกล่าวถึง “การวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม” ในแง่มุมต่าง³²

จะเห็นได้ว่าการจัดการวัฒนธรรมเชิงรุกจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการวัฒนธรรมที่ต้องคำนึงถึง การอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริม เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ “ การมีส่วนร่วมของชุมชน” ไว้แตกต่างกันออกไปดังนี้

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการพัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชน ในการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร รวมถึงปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง³³

และนักวิชาการอีกท่านได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้อย่างน่าสนใจ คือ ปาริชาตวิสัยเสถียร ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ

³² กาญจนา แก้วเทพ, เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เรื่องการวิจัยการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม, ณ ห้องประชุม 5209 ตึกสัมพันธ์ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2551.

³³ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี, กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภา, 2537.

การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน³⁴

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ กล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นอกจากนี้คำว่า การมีส่วนร่วม องค์การสหประชาชาติ (UNITED NATION .1975) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นการกระทำโดยสมัครใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร³⁵

ส่วนนักวิชาการในต่างประเทศได้มีการนิยามความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมไว้เช่นกัน โดย William Ervin ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกันการใช้วิถีทางการที่เหมาะสม ให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง³⁶

John M. Cohen and Norman T. Uphoff ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและยังใช้ควบคู่ไปกับเรื่องการดำเนินงานในด้านผลประโยชน์ และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน³⁷

และ Yadav ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจ และสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ³⁸

³⁴ ปารีชาติ วลัยเสถียร, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชนสาขาพัฒนาชุมชน, 2542.

³⁵ United Nation, Popular in Decision Making For Development, 1975.

³⁶ Ervin, William. Participation Management: Concept Theory and Implementation. 1976.

³⁷ Cohen, J.M. and Norman. T. Uphoff, Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Emaluation. 1977.

โดยสรุปแล้ว ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของบุคคลหรือชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืน

2.3.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมต้องยึดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นหลักในการแก้ปัญหาของตนเอง รัฐและองค์กรเป็นตัวกระตุ้นหรือเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน การยึดเหยียดกิจกรรมจากภายนอกจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการทำลายศักยภาพขาดความมั่นใจในตนเอง

3. การกระจายและสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาการรับรู้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหา

การดำเนินการดังกล่าวต้องอยู่บนฐานของความเข้าใจอันอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมระบบความคิด ค่านิยมของชุมชน ตลอดจนมาตรฐานพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง³⁹

และไพรัช เตชะรินทร์ กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และได้เสนอแนวทางการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

³⁸ Yadav. *Local Level Planning and Rural Development Alternatives Strategy*. 1980.

³⁹ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. 2527.

- 4.ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5.ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6.ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
- 7.ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8.ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป⁴⁰

นอกจากนี้ Shadid and Others ให้ข้อสรุปจากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในสาขาวิชาต่าง ๆ ว่าลักษณะของการศึกษามีส่วนร่วมส่วนใหญ่ไม่พิจารณาการมีส่วนร่วมในเชิงทฤษฎี แต่เป็นการศึกษารายละเอียดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมประยุกต์กับบริบทของการมีส่วนร่วมนั้นได้ ให้แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วยดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนของการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้⁴¹

⁴⁰ ไพรัช เตะระรินทร์. ชนบทไทย: กัมการผันแปรในอนาคตกายหลังการพัฒนา. 2534.

⁴¹ Shadid, W. and Others. Access and Participation : A Theoretical Approach, Participation of the poor in development. 1982.

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลาภักดิ์ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงพญาเย็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

วิทยา ทรงคำ ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรม ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินงานส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรมพอสรุปได้ดังนี้ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอควรพัฒนาบุคลากรในสำนักงานให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง วัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น ควรจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น การดำเนินงานหรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินงาน รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการดำเนินงานวัฒนธรรม และรัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมงานด้าน วัฒนธรรมให้เพียงพอและต่อเนื่อง⁴²

ไสว เชื้อสะอาด ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานวัฒนธรรมพื้นบ้านของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ในจังหวัดพะเยา ซึ่งเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมการบริหารงานวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานทั้งหมดของสำนักงานศึกษาธิการตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น จึงมีสภาพไม่ค่อยจะแตกต่างไปจากภาพรวมของการบริหารงานที่มีภารกิจมากมาย แต่ขาดแคลนทรัพยากรการบริหาร โดยเฉพาะสำนักงานที่มีขนาดเล็ก และถ้าพิจารณากันเป็นด้านๆ แล้วก็พบว่าในด้านบุคลากรนั้น สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ยังขาดแคลนบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงจำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยดำเนินการในด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นนั้นก็ยังมีไม่เพียงพอ จึงต้องขอรับบริจาคจากหน่วยงานองค์กรอื่นและประชาชนทั่วไป แต่ในการดำเนินงานจริงนั้น สำนักงานศึกษาธิการอำเภอได้มีการวางแผนงานไว้

⁴² วิทยา ทรงคำ. แนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรม ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัด เชียงใหม่. 2540.

ล่วงหน้าเป็นอย่างดี และส่วนใหญ่ก็จะปฏิบัติงานตามแผนหรือปฏิทินงานที่ได้กำหนดไว้ มีการประชาสัมพันธ์งานทุกรูปแบบ แล้วแต่โอกาสและสถานการณ์⁴³

สุทัศน์ กันทะมา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษามีดังนี้คือ

1. เจ็อนไซ ปัจจัย ที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่ คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ในรูปของความเชื่อซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ให้ความสำคัญต่อคำสอน โดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมา เป็นการกระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

2. ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วย ครอบครัวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและการศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่คงอยู่นั้นไม่ได้คงอยู่เหมือนเช่นในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณค่าของวัฒนธรรมและรูปแบบ⁴⁴

พจนารถ กริ่งไกร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลโป่งงาม บทบาทของผู้นำชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมประสาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนเฉพาะด้านเพศมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านคิดวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น⁴⁵

ทิพวรรณ สุวรรณโน ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวและการธำรงรักษาวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมใหม่ของชาวอีสานอพยพ: กรณีศึกษาบ้านป่าเลา ตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียง

⁴³ ไสว เชื้อสะอาด. การบริหารงานวัฒนธรรมพื้นบ้านของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ในจังหวัดพะเยา. 2541.

⁴⁴ สุทัศน์ กันทะมา. การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่. 2542.

⁴⁵ พจนารถ กริ่งไกร. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. 2545.

เชียงรุ่ง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวอีสานอพยพยังมีความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิต และปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ส่วนการดำรงชีวิตของชาวอีสานอพยพนั้นได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมกับการพึ่งพาธรรมชาติซึ่งได้จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้และความรู้จากวัฒนธรรมมาปรับใช้ในสิ่งแวดล้อมใหม่ ขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความเชื่อสู่ชนรุ่นหลังซึ่งทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาในชุมชนจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจลดความสำคัญลง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย และอิทธิพลของความเจริญทางสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังแผ่ขยายเข้ามาในชุมชนที่ละเล็กที่ละน้อย⁴⁶

จงจิต กล่องสิงห์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองเชียงใหม่ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า เอกลักษณ์ความเป็นจีนในพิธีกรรมในรอบชีวิต ทั้ง 5 พิธี คือ พิธีออกเดือน พิธีผ่านช่วงอายุ พิธีแต่งงาน พิธีเซซิด พิธีการตาย มีรูปแบบและความหมายในการปฏิบัติของคนจีน 3 รุ่น แตกต่างกัน คนจีนในรุ่นที่ 1 มีการปฏิบัติกันครบถ้วนแต่คนจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของบางพิธีเพื่อความสะดวกและให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่ โดยในบางพิธีปฏิบัติไปโดยไม่ทราบความหมายที่แท้จริง ส่งผลให้ระบบความคิดความเชื่อไม่ได้รับการถ่ายทอด ดังนั้นในบางครอบครัวจึงมีการปฏิบัติพิธีกรรมน้อยลง โดยเฉพาะครอบครัวที่แยกออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวที่ขาดผู้อาวุโสหรือครอบครัวที่แต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม เช่น คนไทย เป็นต้น กลไกและวิธีการที่คนจีนใช้ในการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นจีนในพิธีกรรมในชีวิต ได้แก่ ครอบครัว โดยวิธีการอบรมสั่งสอน บอกกล่าวแนะนำ ผู้อาวุโส ทำตัวเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ให้คำแนะนำ ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ถ่ายทอดความคิด ความเชื่อในหลักคำสอนเครื่องญาติ เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้สมาชิกเรียนรู้จากการเข้าร่วมพิธี องค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ใช้วิธีการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรม

ในภาพรวมเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนจีนในเมืองเชียงใหม่ บางส่วนมีการกลืนกลายไปกับวัฒนธรรมใหญ่ แต่มีบางส่วนที่ยังคงเป็นแบบเดิมและบางส่วนได้มีความพยายามฟื้นฟูเอกลักษณ์ของคนจีนขึ้นมาใหม่ โดยใช้กลไกทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นคนจีนไว้ต่อไป⁴⁷

⁴⁶ ทิพวรรณ สุวรรณโน. การปรับตัวและการธำรงรักษาวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมใหม่ของชาวอีสานอพยพ: กรณีศึกษาบ้านป่าเลา ตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ่ง จังหวัดเชียงราย. 2545.

⁴⁷ จงจิต กล่องสิงห์. การรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองเชียงใหม่. 2546.

ฉัตรทิพย์ มะโนชมภู ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสำคัญของความเชื่อในประเพณีท้องถิ่น ต่อการบริหารและการพัฒนาของเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะส่วนตัว ของคณะผู้บริหารและพนักงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ มีระดับความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องประเพณีท้องถิ่น และลักษณะพฤติกรรมทางการบริหาร กล่าวคือ คณะผู้บริหารและพนักงานส่วนใหญ่มีความเชื่อพื้นฐาน ในเรื่องของประเพณีท้องถิ่น หรือนำประเพณีท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก รวมทั้งให้ความสำคัญกับประเพณีดังกล่าว ด้วยการนำมากำหนดแผนและบริหารงานพัฒนา อันจัดได้ว่าเป็น จุดเด่นของการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่อีกด้วย⁴⁸

จากการศึกษาแนวคิด รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาประเด็น เรื่องวัฒนธรรมและประเพณี ได้มีผู้ได้ศึกษาหลายท่าน แต่ไม่มีผู้ใดทำการศึกษาในประเด็นเรื่อง การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะในส่วนของบริหารจัดการ ประเพณีสลาภภัต ดังนั้นเพื่อให้วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามคงอยู่ต่อไปในสังคมไทย และเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการวัฒนธรรมเป็นประโยชน์แก่สังคมอื่น ๆ สืบต่อไป

---

⁴⁸ ฉัตรทิพย์ มะโนชมภู. ความสำคัญของความเชื่อในประเพณีท้องถิ่นต่อการบริหารและการพัฒนาของ เทศบาลนครเชียงใหม่. 2549.

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ(Quatitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกคณะผู้วิจัยจะเข้าไปในสถานการณ์จริงในการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นตัวกำหนดวิธีการวิจัย

3.1.1 เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชากรในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จากวัตถุประสงค์นี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ในการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์กระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า

3.1.2 เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จากวัตถุประสงค์นี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ(Quatitative Research) โดยการออกแบบสอบถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

3.1.3 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดสภากวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนท้องถิ่น จากวัตถุประสงค์ ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการร่วมกันรณรงค์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน

3.2 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวน 100 คน แบ่งออกได้ดังนี้

ประชาชน	90	คน
ปราชญ์ชาวบ้าน	2	คน
ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. สมาชิกสภา)	15	คน
พระภิกษุสงฆ์	3	รูป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.3.1 การสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก โดยแบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังความเป็นมาและคุณลักษณะของประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดการประเพณีสลากภัต

3.3.2 แบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามกับชาวบ้านในหมู่บ้านหนองไทร เพื่อให้สามารถวัดระดับของการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัตว่ามีมากน้อยเพียงใดได้ โดยแบ่งประเด็นคำถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นกับการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัต

เครื่องมือและอุปกรณ์อื่น ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. สมุดบันทึก
2. เครื่องบันทึกเสียง
3. กล้องถ่ายรูป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปยังกลุ่มตัวอย่างโดยการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.4.2 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาถอดเนื้อหาสาระสำคัญ เนื่องจากแบบสัมภาษณ์เป็นลักษณะคำพูด โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

3.4.3 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำแบบสัมภาษณ์มาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามใช้วิเคราะห์ประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยใช้ค่าสถิติ เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยวิธีการตีความและนำเสนอผลการศึกษากันคว้าด้วยการพรรณนา

บทที่ 4

บริบทชุมชน

4.1 ประวัติความเป็นมาของบ้านหนองไทร

บ้านหนองไทร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตของตำบลเขาชายธง ในสมัยก่อนนี้ เดิมอยู่ที่หมู่ 13 ของตำบลตากฟ้า พอแยกจากตากฟ้ามาเป็นตำบลเขาชายธงก็ยังคงอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลเขาชายธง ต่อมาจึงขอแยกหมู่บ้านออกมาในประมาณปี 2500 เป็นหมู่ที่ 6 บ้านหนองไทร ตามประวัติเล่าให้ฟังว่าได้มีหนองน้ำหนองหนึ่งและมีต้นไทรขนาดใหญ่อยู่ข้างหนองน้ำนั้น ในสมัยนั้นผู้คนส่วนใหญ่จะต้องไปอาศัยน้ำที่หนองนั้นไว้ใช้ดื่มกินกันตลอดฤดูแล้ง ซึ่งน้ำในหนองนี้จะมีน้ำอยู่ตลอดเวลา เวลาผู้คนที่ไปตักน้ำในบริเวณนั้นเวลามีคนถามไปไหนทุกคนที่ไปหนองน้ำนี้ก็จะต้องตอบเป็นเสียงเดียวว่าไปตักน้ำที่หนองไทร ดังนั้นชื่อนี้จึงติดปากชาวบ้านมาจนถึงทุกวันนี้ คือ หนองไทร ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยกันอยู่เป็นกลุ่มๆ แบบกระจายกันอยู่ มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก ชื่อ นายเคลิ้ม อุบลพฤกษ์ ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 คือ ผู้ใหญ่ประเสริฐ อุบลพฤกษ์ ซึ่งได้รับการเลือกมารวมได้ 2 สมัยแล้ว

4.2 ลักษณะทางกายภาพ

สภาพพื้นที่บ้านหนองไทรในอดีตนั้นมีสภาพหมู่บ้านก่อนจะตั้งหมู่บ้านเป็นลักษณะส่วนใหญ่เป็นป่าลักษณะของดินจะเป็นดินร่วมปนทราย มีลักษณะเป็นที่ราบสูงเชิงเขา ในการถือครองที่ดิน ในพื้นที่ของบ้านหนองไทร ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ประมาณ 2,800 ไร่

บ้านหนองไทรเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของตำบลเขาชายธง ซึ่งหมู่บ้านหนองไทรมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ 2 ตำบลหนองพิบูล
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ 1 ตำบลเขาชายธง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ 2 ตำบลเขาชายธง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ 19 ตำบลตากฟ้า

4.3 ลักษณะหมู่บ้าน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของประชากร บ้านหนองไทร มีลักษณะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูงโปร่ง เพื่อที่จะให้ลมพัดเข้าถึง โดยมีการตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มและตั้งบ้านตามพื้นที่การเกษตรของตนเอง ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้านกันแบบเครือญาติ และเมื่อเกิดความเดือดร้อน หรือขาดแคลนสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะมีปัญหาทุกข์ร้อนเรื่องใดประชากรในชุมชนจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน เกิดความรักใคร่ ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันต่อกันของชุมชนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

4.4 ลักษณะทางการคมนาคม

ในหมู่บ้านหนองไทร ในสมัยก่อนที่จะมีการเริ่มตั้งเป็นหมู่บ้านถนนจะมีสภาพเป็นถนนดิน จากนั้นต่อมาได้มีการสร้างถนนโดยการนำดินลูกรังมาทำถนนบดอัดเพื่อให้ถนนแข็งแรง และระยะเวลาต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนเป็นถนนลาดยาง เส้นทางการคมนาคมทั้งหมด 1 สาย คือ สายอำเภอตากดี ตากฟ้า ซึ่งใช้ในการคมนาคมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

4.5 ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรบ้านหนองไทร หมู่ 6 ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นหลักซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจากการสำรวจข้อมูลได้พบว่าประชากรส่วนใหญ่จะยึดอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ ข้าวฟ่าง ข้าวโพด ทานตะวัน และเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงวัวนม

4.6 ลักษณะทางการศึกษา

ในหมู่บ้านหนองไทร ไม่มีที่ตั้งสถานศึกษา แต่มีโรงเรียนประจำตำบลที่ตั้งอยู่ในตำบลเขาชายธงมีอยู่ 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดเขาชายธง วราราม โดยลูกหลานจะต้องเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนวัดเขาชายธงวราราม โดยใช้ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร เพราะโรงเรียนนั้นตั้งอยู่ในบริเวณเขาชายธง

4.7 ลักษณะทางด้านสาธารณสุข

ในอดีตประชากรในตำบลเขาชายธงหากเจ็บป่วยจะไปรักษาที่โรงพยาบาลในตัวเมืองมีระยะทางไกลจากตำบลเขาชายธงมากต่อมาตำบลเขาชายธงได้มีอนามัยประจำตำบลเกิดขึ้นและระยะต่อมาได้มีการสร้างสถานอนามัยขึ้นมาใหม่เพราะหลังเก่าใช้มาเป็นเวลานานมีสภาพทรุดโทรมยากต่อการซ่อมแซมและประชากรในตำบลมีเพิ่มมากขึ้นจึงสร้างอนามัยหลังใหม่ขึ้น

ส่วนหมู่บ้านหนองไทรนั้นแต่ก่อนมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานของหมู่บ้านไว้คอยให้บริการ แต่เนื่องจากยาที่ทางชาวบ้านมาจำหน่ายไม่เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นชาวบ้านจึงไปรับการรักษาที่อนามัยกันเป็นส่วนใหญ่ทำให้สาธารณสุขมูลฐาน จึงต้องหยุดให้บริการไปแต่ยังคงมีร่องรอยการทำงานของ อสม. ไว้ เช่น แผนที่ของหมู่บ้านซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้มาติดต่อ

4.8 ลักษณะทางด้านสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า บ้านหนองไทรซึ่งในปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน

แหล่งน้ำ ในพื้นที่บ้านหนองไทร ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่มีบ่อบาดาลไว้
อุปโภคและบริโภค มีระบบประปาจำนวน 3 แห่ง ปัจจุบันในหมู่บ้านหนองไทรมีน้ำประปาใช้กัน
ทุกครัวเรือน

4.9 ลักษณะทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

บ้านหนองไทรมีวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 1 แห่ง คือ วัดคีรีวง โดยมีการจัดตั้งสถานที่ทางศาสนา
เพื่อให้ประชากรในชุมชนหมู่บ้าน ไว้เพื่อให้ในการประกอบพิธีการทางด้านศาสนา เช่น การทำบุญ
ตักบาตรและยังใช้พื้นที่วัดในการจัดประชุมประชาคมเป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านยังนิยมไปทำบุญ
ที่วัดในตำบลอีก เช่น วัดเขาชายธง วัดเขaban ไคกลีบ เป็นต้น

สรุปตารางแสดงปฏิทินขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

เดือน	ประเพณี/วัฒนธรรม
มกราคม	ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ประชากรส่วนใหญ่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดงานเลี้ยงสังสรรค์และรวมถึงการทำบุญเป็นต้น จัดที่วัดในหมู่บ้าน
กุมภาพันธ์	วันมาฆบูชา ประชาชนส่วนใหญ่มีการทำบุญตักบาตร ในวันมาฆบูชา และจะนำดอกไม้ รูป เทียน มาเวียนเทียนที่วัดภายในตำบลเขาชายธง กันเวลาประมาณ 18.00 น
เมษายน	จะมีการจัดงานบวชสามเณรฤดูร้อนในช่วงต้นเดือน โดยจะบวชเป็นเวลา 15 วัน จะจัดงานบวชที่วัดเขาชายธง ส่วนประเพณีสงกรานต์ของตำบลเขาชายธง เป็นประเพณีที่มีการสงน้ำพระ และอาบน้ำผู้สูงอายุการเล่นน้ำสังสรรค์และรวมไปถึงการก่อเจดีย์ทราย โดยการจัดรวมกันที่วัดเขาชายธง โดยจะจัดกันในวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี
พฤษภาคม	วันวิสาขบูชา ประชาชนส่วนใหญ่มีการตักบาตร ในวันวิสาขบูชา โดยการนำ ดอกไม้ รูป เทียน มาเวียนเทียนที่วัดภายในตำบลเขาชายธง เวลา 18.00 น โดยประมาณ การทำบุญสลากภัตจะทำที่หมู่ 6 ณ วัดคีรีวง จะมีประชาชนทุกหมู่ของตำบลเขาชายธงมาร่วมกันทุกหมู่
กรกฎาคม	วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา มีการทำบุญ ตักบาตร ซึ่งมีการทำบุญสองวัน และมีการเวียนเทียนที่ภายในตำบลเขาชายธง เวลา 18.00 น โดยประมาณ มีการแห่เทียนที่วัดเขาน้ำไคกลีบ ซึ่งเป็นงานตำบล
ตุลาคม	วันออกพรรษา มีการทำบุญ ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งให้แก่พระภิกษุสงฆ์ การตักบาตรเทโวของ ตำบลเขาชายธง จัดที่วัดคูหาโสภณ
พฤศจิกายน	วันลอยกระทง ประชากรส่วนใหญ่จะลอยกระทงเพื่อขอขมาแม่คงคา จะมาทำร่วมกันที่ลำห้วย หมู่ 3 โดยจะลอยเวลาประมาณ 19.00 น.

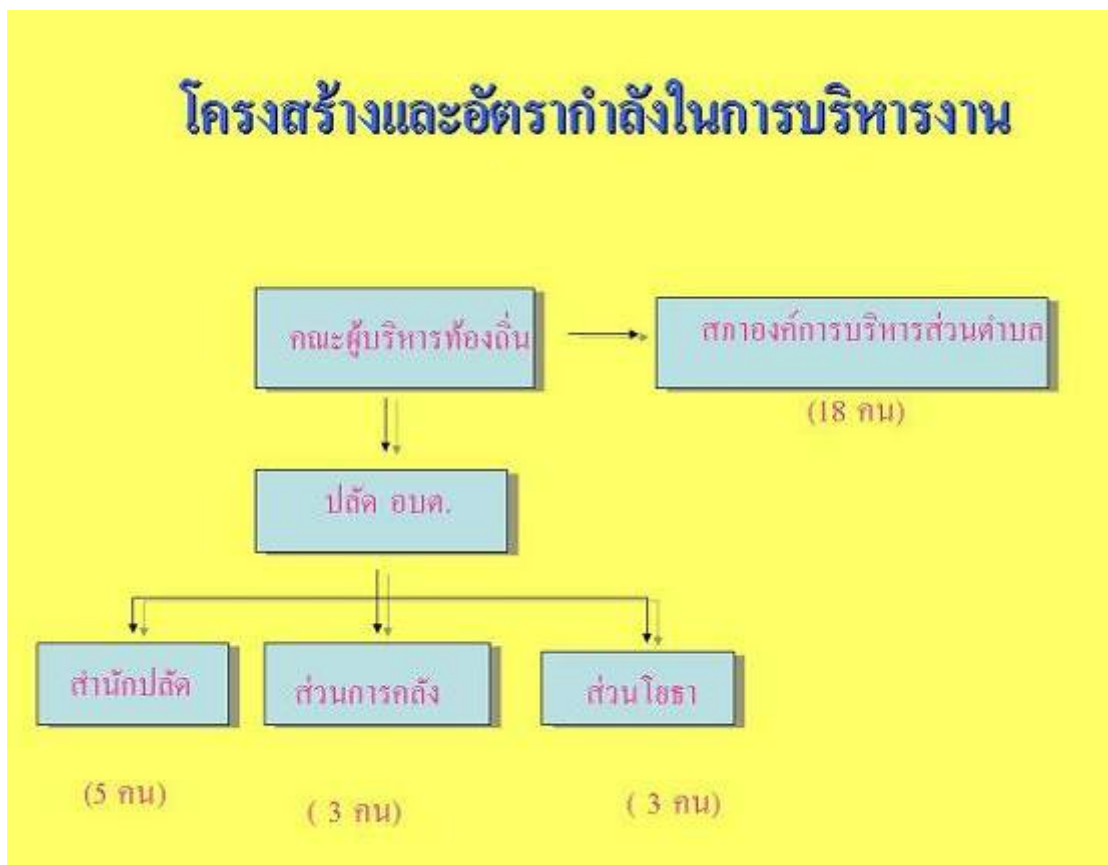
4.10 ทูทางสังคม/เครือข่าย/สายสัมพันธ์

ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากตำบลอื่นๆ เช่นตำบล ช้องแคว ตำบลตากลิ หรือจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัด ชัยนาท อุดรธานี อุทัยธานี ซึ่งคนกลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะชวนญาติพี่น้องให้ย้ายถิ่นมาตั้งอยู่ที่หมู่บ้านนี้ด้วย จึงทำให้เกิดกลุ่มเครือข่ายตามที่มาของแต่ละจังหวัด ทั้งนี้คนหลายกลุ่มก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4.11 การเมือง และ บทบาทผู้นำ

การจัดการโครงสร้างและอัตรากำลัง

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

การปกครองในหมู่ 6 มีนายประเสริฐ อุบลพุกษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำที่เอาใจใส่คนชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ปราชญ์ชาวบ้าน ก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนในการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งสองฝ่ายได้มีการให้ความช่วยเหลือ

สนับสนุนกันเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถประสานผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นได้ ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งในการปกครอง

4.12 ความเชื่อชุมชน

4.12.1 เลี้ยงเจ้าที่ประจำสิ้นปี

มูลเหตุความเชื่อ เนื่องจากชาวบ้านทำการเกษตรในพื้นที่ของตนเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วประมาณสิ้นปีหลังการเก็บเกี่ยวชาวบ้านก็ต่างพากันนำเครื่องเส้นไหวซึ่งประกอบด้วย หัวหมูหรือไก่ สุรา พวงมาลัย โดยจะไปทำช่วงเวลา 10.00น. เพื่อเป็นการขอขมาเจ้าที่ และขอให้ผลผลิตในปีต่อไปเจริญงอกงามดี โดยขอให้รูปหมอด 1 ดอก ถือเป็นการเสร็จพิธี

4.12.2 การบูชาพระภูมิเจ้าที่

มูลเหตุความเชื่อ โดยชาวบ้านมีเชื่อกันว่าเป็นเทวดาที่คอยรักษาให้บ้านของเขาขึ้นปลอดภัยจากพวกสัมเวสี ชาวบ้านจะสร้างพระภูมิบริเวณบ้านของตนเอง โดยจะไม่ให้เงาของศาลมาทับตัวบ้านเพราะเชื่อว่าจะทำให้บ้านไม่สงบสุข การตั้งศาลพระภูมิจะต้องเตรียมศาลและเครื่องเส้นไหว เช่น หมู ผลไม้ สุรา พวงมาลัย เป็นต้น และทำพิธีเชิญเทวดามาสถิตที่ศาลนั้น เพื่อให้มาปกป้องรักษาทุกคนในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป และเชื่อว่าจะช่วยกันไม่ให้ผีอื่นเข้ามาในบ้านของตนได้

4.12.3 การทำบุญกลางบ้าน

มูลเหตุความเชื่อ ชาวบ้านได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน โดยมีการทำบุญกลางบ้าน เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และเป็นการอุทิศบุญกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว

สถานที่จัดงานประเพณีทำบุญกลางบ้าน แต่ละหมู่บ้านกำหนดสถานที่บริเวณกลางหมู่บ้าน ระยะเวลาการจัดงาน จะจัดในเดือน 6 ของทุกปี

การทำบุญกลางบ้านจะทำบริเวณกลางหมู่บ้าน โดยประชาชนจะช่วยกันเลือกสถานที่กางเต็นท์ สถานที่ทำบุญ โดยจะนิมนต์พระจากวัดที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน ให้ประชาชนได้ทำบุญตักบาตรขอพรพระในงานทำบุญกลางบ้าน

4.13 การสื่อสาร+เครือข่าย

การรับรู้ข้อมูลของบ้านหนองไทรนั้นชาวบ้านได้มีการรับรู้ข่าวสารทางด้านวิทยุและโทรทัศน์หากมีข้อมูลทางด้านราชการเกี่ยวกับประชากรในหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้ทราบโดยใช้หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และนอกพื้นที่หมู่บ้านด้วยว่ามีข่าวสารอะไรเกิดขึ้นบ้างแต่ในปัจจุบันหอกระจายข่าวของหมู่บ้านได้ชำรุดใช้การไม่ได้ ซึ่งได้ขอยืมจาก อบต. ไปแล้วทั้งนี้บ้านหนองไทรที่ต้องการติดต่อที่มีงานเร่งด่วนหรือธุระสำคัญส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์มือถือกันทุกคนเร็ว จึงทำให้การสื่อสารเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว การประสานงานการติดต่อมักจะทำผ่านทางผู้นำชุมชน

4.14 กลุ่มต่างๆ ในชุมชน

กลุ่มต่างๆ ในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันดังนี้

1) กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าบ้านธารสัมฤทธิ์

แนวความคิดการก่อตั้งของกลุ่มมาจากนางพวงเงิน ศักดิ์ ป้าอ้วน และตระกูลคงสัมฤทธิ์ประธานกลุ่มทอผ้า ซึ่งเห็นว่าชาวบ้านประกอบอาชีพได้เพียงครั้งเดียว รายได้น้อย และมีเวลาว่างจากการทำงาน ดังนั้นป้าอ้วนจึงได้หาอาชีพมาให้ทำหลายอาชีพแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาปี 2530 ก็ได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นซึ่งมีสมาชิกประมาณ 15 คน โดยการรวมกลุ่มลงทุนคนละ 25 บาท โดยนำมาซื้อเส้นใยสังเคราะห์เอง และทางนิคมสร้างตนเองได้ให้กัมา 2 ตัว ในการทอผ้า และต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงให้การสนับสนุนที่ประมาณ 10 ตัว และได้สร้างขึ้นเองอีก 8 ตัว ปัจจุบันมีทั้งหมด 20 ตัว และโครงการพัฒนาชุมชนได้ให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมในการทอผ้าเพื่อพัฒนาฝีมือ โดยมีอาจารย์สุพรรณสาส์น พัวประเสริฐ เป็นอาจารย์ช่วยสอน ช่วยคิดลาย และช่วยออกแบบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ได้เข้ามาช่วยทางด้านบรรจุภัณฑ์ และป้าอ้วนได้ตั้งชื่อเส้นใยมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี เพราะมีคุณภาพดีไม่ขาดง่าย ทำให้ผ้าทอที่ทอออกมาสวยและขายได้ราคาดีจึงทำให้สมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 33 คน ผลผลิตส่วนใหญ่จะผลิตผ้าขาวม้าผ้าถุงสตรี ผ้าคลุมไหล่ ผ้าตัดเสื้อ ฯลฯ

2) กลุ่มแปรรูปสมุนไพร

แนวคิดการก่อตั้งกลุ่มแปรรูปสมุนไพรมาจาก นางสำเนา คำภาจิตร ซึ่งเป็นประธานกลุ่มในปัจจุบัน ซึ่งเห็นว่าไม่ต้องการทำไร่ข้าวโพด เพราะอายุมากขึ้น จึงเริ่มหางานเบาแรง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2540 ได้มีหน่วยงานของกรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เข้ามาช่วยอบรมการแปรรูปสมุนไพร นางสำเนา คำภาจิตร จึงริเริ่มตั้งกลุ่มโดยมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อหาอาชีพให้กับกลุ่ม และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยเริ่มแรกนางสำเนา คำภาจิตร ได้เริ่มทำยาหม่องเป็นอย่างแรกโดยลงทุน 200- 300 บาท ซึ่งไปซื้อวัตถุดิบที่จังหวัดชลบุรี และมีสมาชิกในการทำผลิตภัณฑ์อยู่ 26 คน ช่วยกันทำยาหม่อง ตอนนั้นยาหม่องขายดีเป็นที่ต้องการของตลาด แต่มาเริ่มมีคนทำยาหม่องกันมากขึ้นและสู้ยาหม่องยี่ห้อต่างๆ ไม่ได้ จึงเริ่มหัดทำผลิตภัณฑ์อื่นเพิ่มขึ้น อาทิเช่น แชมพูสระผม ครีมนวดผสม น้ายาล้างจาน การบูร พิมเสนน้ำ พรมเช็ดเท้า ฯลฯ ในการผลิตนั้นทางกลุ่มได้เริ่มมีปัญหาทางด้านงบประมาณและอุปกรณ์ในการทำไม่เพียงพอ ทางนิคมสร้างตนเองจึงได้เข้ามาช่วยทางด้านงบประมาณเป็นจำนวนเงิน 75,000 บาท และทางด้านอุปกรณ์ในการผลิตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชะรงเป็นฝ่ายสนับสนุน และช่วยเหลือในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีสมาชิก 32 คน ทำจริงๆ 10 คน เพราะสมาชิกมีอายุมาก ในการแปรรูปสมุนไพรของกลุ่มนั้นได้รับการยอมรับระดับภาคเหนือโดยได้รับรางวัล OTOP ระดับ 4 ดาว โดยมีอำเภอรองรับมาตรฐานของชุมชน

3) กลุ่มจุดเรียนรู้ปุ๋ยหมักชีวภาพ

แนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มมาจาก นางอารมณี สะอาด ได้เคยเข้าร่วมฝึกอบรมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพกับพัฒนาที่ดิน และจากการที่น้องชายเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นหมอดินมาก่อน ก็ได้แนะนำให้ไปเป็นหมอดิน หลังจากนั้นก็ชักชวนชาวบ้านก่อตั้งกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพขึ้นมา เมื่อ พ.ศ. 2538 ในตอนแรกมีชาวบ้านให้ความร่วมมือน้อย เพราะเห็นว่าได้ผลในการทำซ้ำ และต้องใช้เวลาในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพในการทำไร่ทำสวนแล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และได้ลดต้นทุนในการผลิตพืชผล จึงมีชาวบ้านให้ความสนใจในการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เพราะราคาในการทำถูกกว่าปุ๋ยเคมี ทั้งนี้ยังต้องใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่ ภายหลังจากการใช้ปุ๋ยช่วยลดต้นทุนทำให้สมาชิกเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ ถึงจำนวน 16 คน ซึ่งในการทำปุ๋ยชีวภาพนี้ได้มีกรมพัฒนาที่ดินได้เข้ามาฝึกอบรม และมีเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชะรง มาช่วยในเรื่องอุปกรณ์ และงบประมาณในการทำปุ๋ยชีวภาพ

บทที่ 5

ผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุ และผู้นำชุมชนในตำบลเขาชายธง โดยแบ่งผลการศึกษาออกได้ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาที่ได้

5.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลคุณลักษณะของประเพณีสลากภัต

5.1.2 ผลการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

5.1.3 ผลการศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

5.2 ข้อเสนอสรุป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 ผลการศึกษาที่ได้

5.1.1 ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณลักษณะของประเพณีสลากภัต

1) ประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความเป็นมาของประเพณีสลากภัต มีเรื่องเล่าว่า สมัยก่อนมีหญิงสาวคนหนึ่งมาขอบพระภิกษุรูปหนึ่งในวัด เมื่อมาทำบุญหญิงสาวคนนี้จะนำภัตธรรมาถวายให้พระรูปนี้เพียงรูปเดียว ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธรเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม จึงคิดวิธีทำสลากขึ้นมาเพื่อให้คนที่มาทำบุญจับสลาก และนำของที่ตนนำไปถวายพระที่มีเบอร์นั้น โดยไม่มีการเลือก จึงทำให้ปัญหาเรื่องความลำเอียงในหมู่พระภิกษุสงฆ์หมดไป

นอกจากนี้ยังมีตำนานอีกตำนานหนึ่งเล่าว่า มีหญิงผู้มีศรัทธาคนหนึ่งรู้เกณฑ์และน้ำได้ดีมาก ปีไหนฝนน้ำดีมากปี ไหนฝนน้ำไม่ดีนางก็บอกชาวเมืองไม่ให้ชาวเมืองทำนา ปีไหนน้ำฝนดินางก็บอกให้ทำนา และก็ได้ข้าวดีมากไม่เสียหายพวกชาวเมืองรักนับถือศรัทธา ต่างก็นำพืชพันธุ์

ธัญญาหาร และเครื่องสักการะมาให้จนร่ำรวย นางได้นำของเหล่านั้นไปถวายเป็นสลากภัตก่อนใครๆจนเป็นธรรมเนียมตั้งแต่นั้นมา

สำหรับชาวบ้านหนองไทรประเพณีสลากภัต ได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายสิบปี แต่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ตั้งแต่ในช่วงปี 2542 - ปัจจุบัน เนื่องจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล คือ นายวินัย มีเพชร ปลัด อบต. ผู้นำชุมชนต่างๆ และเจ้าอาวาสวัดเขาชายธง ได้ตระหนักว่าการสนับสนุนเรื่องวัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่ดี และควรให้การสนับสนุน จึงได้มีการปรับปรุงวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่คืออยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยมีการแบ่งการจัดงานสำคัญๆ ในวันต่างๆ ให้แต่ละวัดเป็นเจ้าภาพประจำประเพณีหนึ่ง ๆ เช่น ประเพณีสลากภัตให้จัดที่วัดคีรีวงศ์ ประเพณีตักบาตรเทโวจัดที่วัดเขาบันไดกลีบ เป็นต้น จากการแบ่งวัดทำให้ประชาชนแต่ละพื้นที่ได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประเพณีสลากภัตเป็นประเพณีที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญมาก จึงพบว่าประเพณีนี้ประชาชนจะมีความตื่นตัวร่วมกันจัดงานเป็นอย่างดี โดยจะมีประชาชนทั้งในหมู่บ้านหนองไทร และประชาชนหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลเขาชายธงเข้าร่วมงานด้วย ดังนั้นจึงถือว่าการแบ่งวัดในครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของรูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

โดยประเพณีนี้ มักทำในช่วงฤดูฝน หรือช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เนื่องจากช่วงนี้จะมีผลไม้มาก ชาวบ้านจึงนำผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาถวาย ซึ่งอาหารหวานที่นำถวายมักจะเป็นข้าวเหนียวมะม่วง และบัวลอย ส่วนคาวมักจะใช้แกงเลียง

2) ประเภทของประเพณี

ประเพณีสลากภัตถือเป็นประเพณีท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน สำหรับประเพณีสลากภัตโดยทั่วไป สามารถแบ่งประเภทออกได้เป็น 3 แบบ คือ

2.1) สลากภัตน้ำมัน และผ้าอาบน้ำฝน นิยมจัดในวันอาสาฬหบูชา หรือวันเข้าพรรษา โดยจัดหาน้ำมันก๊าดสำหรับใส่ตะเกียงสำหรับพระสงฆ์อ่านหนังสือหรือท่องบทสวดมนต์ และการ

จัดหาผ้าอาบน้ำฝนสำหรับเปลี่ยนสบง จีวร ที่เปียกชื้น เพราะสมัยก่อนพระสงฆ์จะมีไตรจีวรได้ไม่เกิน 2 ไตร ปัจจุบันสลาภกัฏประเภทนี้ยังมีอยู่บางวัดเท่านั้น

2.2) สลาภกัฏหาม นิยมจัดหลังวันเข้าพรรษาเป็นต้นไป โดยประชาชนก็จะนำข้าวของเครื่องบริโภคนำไปใส่หามถวายพระภิกษุสงฆ์ โดยวิธีจับสลาภ ซึ่งจัดเป็นการถวายสังฆทานอีกรูปแบบหนึ่งในพระพุทธศาสนา

2.3) สลาภกัฏหาม สลาภกัฏประเภทนี้ เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีกำลังทรัพย์น้อย ร่วมกันจัดข้างของเครื่องอุปโภค บริโภค แล้วแต่ใครมีอะไรก็นำมาร่วมกัน จัดตกแต่งใส่ภาชนะจักรสานใบใหญ่ ใช้คนไม่น้อยกว่า 4 คน ช่วยกันหามไปวัด

จากการสัมภาษณ์ถึงรูปแบบที่ชาวบ้านหนองไทรเลือกใช้ คือ ใช้แบบสลาภกัฏหาม ซึ่งประชาชนจะนำอาหารคาวหวาน ใส่หามไปถวายพระภิกษุสงฆ์ โดยใช้วิธีการจับสลาภเบอร์พระที่จะประเคนอาหารคาวหวานให้ แต่ก่อนจะใช้วิธีการหิวปีนโตไปจัดอาหารที่วัดเท่านั้น แต่ภายหลังใช้การหาม เหตุผลที่ผู้ให้คำสัมภาษณ์บอก คือ เพื่อความสวยงาม และความสะอาดมากยิ่งขึ้น และต้องการจะสร้างเอกลักษณ์งานประเพณีสลาภกัฏให้เกิดขึ้น จากตรงนี้ทำให้รูปแบบประเพณีสลาภกัฏในบ้านหนองไทรมีความเป็นระเบียบแบบแผนเพิ่มมากขึ้น ส่วนรูปแบบสลาภกัฏแบบน้ำมัน และสลาภกัฏหามที่หมู่บ้านหนองไทรไม่ได้ใช้รูปแบบนี้ตั้งแต่เริ่มแรก จึงไม่ได้นำมาใช้ในการจัดงานประเพณีนี้ เพราะไม่สะดวกในการจัดทำ

3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีสลาภกัฏของหมู่บ้านหนองไทร

จากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีสลาภกัฏมีบุคคลหลายฝ่าย สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1) ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชะธง ซึ่งประกอบด้วย

1.1) นายวินัย พักขาว

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2) นายสมพงษ์ ช้างหัวหน้า	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
1.3) นายสมยศ นวลจันทร์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
1.4) นางมัทนา โอฟารวิกัยกิจกุล	เลขานายกองค์การบริหารส่วนตำบล
1.5) นายมานพ เชียงอั้ง	ประธานสภา
1.6) นายหอม แจ็งกระจ่าง	รองประธานสภา
1.7) นางนิติมา นาควัน	เลขาสภา(ปลัดอบต.)
1.8) นายสมคิด เม่นตะเภา	ส.อบต. หมู่ 1
1.9) นายประสิทธิ์ คงสมุทร	ส.อบต. หมู่ 1
1.10) นางสาวันต์ รักซ้อน	ส.อบต. หมู่ 2
1.11) นายประสิทธิ์ ขุนบุญ	ส.อบต. หมู่ 3
1.12) นายอนันต์ อยู่เลิศ	ส.อบต. หมู่ 4
1.13) นายสมบัติ คำสระ	ส.อบต. หมู่ 4
1.14) นายจุมพล จำปาทิพย์	ส.อบต. หมู่ 5
1.15) นายบุญเหลือ ลดโต	ส.อบต. หมู่ 6
1.16) นายประทุม อุบลพลพฤษ	ส.อบต. หมู่ 6
1.17) นายทองดี พลอยเพชร	ส.อบต. หมู่ 7
1.18) นายประทีป เฟ่งพิศ	ส.อบต. หมู่ 7
1.19) นายณรงค์ แผนบัว	ส.อบต. หมู่ 7
1.20) นายอรุณ รอดน้อม	ส.อบต. หมู่ 8
1.21) นายสุนทร เฉลยพงษ์	ส.อบต. หมู่ 8
1.22) นางบังอร อิมยิ้ม	ส.อบต. หมู่ 9
1.23) นางชม อินทฤทธิ์	ส.อบต. หมู่ 9
2) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่	
2.1) นายประดิษฐ์ แผนบัว	กำนันตำบลเขาชายธง
2.2) นายเอนก ยมสาร	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1
2.3) นายจำนง บุญทรัพย์ทวี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2
2.4) นายสมนึก ดวงคำจันทร์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3
2.5) นายชุมพล เกื้อนวงษ์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4
2.6) นายสมเกียรติ อยู่เลย์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5
2.7) นายประเสริฐ อุบลพฤษ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6

- 2.8) นายเสนาะ ศิริทัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8
- 2.9) นายประจบ เลื่อน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9
- 3) ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน
นางอารมณี	สะอาดเทียน	หมอดิน(หมู่6)
นางพวงเงิน	ศักดิ์	ศูนย์ทอผ้าบ้านธารสัมฤทธิ์(หมู่3)
นางสำเนา	คำภาจิตร	กลุ่มแปรรูปสมุนไพร (หมู่ 2)
นายปิยะภรณ์	สำนวน	ศูนย์ทอผ้าบ้านหนองสะแก (หมู่ 4)
- 4) ชาวบ้านตำบลเขาชายธงและปราชญ์ชุมชน
- 5) พระภิกษุสงฆ์ของวัดคีรีวง หมู่บ้านหนองไทรและวัดภายในตำบลเขาชายธง
- 6) เยาวชน

โดยบุคคลต่างๆ จะมาประชุมร่วมกันก่อนการจัดงานทำให้เห็นถึงกระบวนการจัดการที่มีได้ มีการวางแผนเป็นอย่างดี

4) หลักเกณฑ์การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัต

จากการสัมภาษณ์พบว่า การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัตอาจกล่าวได้ว่า จะมีคน 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ ชาวบ้านทั่วไปที่นำหามาทำบุญอย่างเดียว กับชาวบ้านที่นำหามาประกวด

สำหรับชาวบ้านที่นำของมาทำบุญสามารถนำอาหารคาวหวานตามกำลังทรัพย์ของแต่ละครัวเรือนได้โดยไม่ได้มีการจำกัดชนิดของอาหาร

สำหรับผู้ที่ส่งหามาประกวด นั้น แต่ละหมู่บ้านจะต้องเตรียมนำหามาในการทำบุญ และในการประกวดอย่างน้อยหมู่ละ 2 หาบ ในแต่ละหาบจะต้องมีอาหารคาว – หวาน ที่สำคัญคือ แกงเลียง บัวลอย ข้าวเหนียวมะม่วง ที่เหลือแล้วแต่สะดวก ทั้งนี้สำหรับผู้ที่ส่งหามาเข้าประกวด จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังนี้

- หาบจะมีโดก หรือไม่ก็ได้ แต่ไม่อยู่ในการพิจารณาในการให้คะแนน
- ต้องมีภาชนะใส่น้ำแบบไทย (อาจเป็นขันทองเหลืองหรือคอน โทน้ำ, หยกน้ำอุทัยทิพย์ หรือดอกมะลิ)

- อาหารควาต้องมีแกงเลียง ส่วนอาหารหวานต้องมีบัวลอยและมะม่วงเป็นหลัก
- ภาชนะมีความเหมาะสมสวยงาม (ไม่พิจารณาที่ราคาของภาชนะ)
- สำหรับอาหารควาเป็นขามชูดส่วนสำหรับอาหารหวานเป็นขามแก้วใส
- ไม่ควรมีภาชนะพลาสติก โฟมอยู่ในสำรับ
- การประกวดเน้นความสวยงามสะอาด และความเรียบร้อยเป็นหลัก
- อาหารควาอย่างน้อย 4 อย่าง และอาหารหวานอย่างน้อย 4 อย่าง
- การแต่งกายของผู้เข้าประกวดต้องแต่งกายชุดไทยสมัยใดก็ได้หรือชุดไทยพื้นบ้าน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ในเรื่องการประกวดที่จัดขึ้นถือว่าเป็นเรื่องใหม่ทีในคนในชุมชนเห็นตรงกันว่าจะช่วยทำให้การจัดงานมีสีสันมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการจัดให้มีการประกวดประกอบการจัดงานด้วย เพราะก่อนจัดงานทุกครั้งจะมีการประชุมหารือกันระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านถึงรูปแบบการจัดงานในแต่ละปี สำหรับกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นก็เกิดจากการตรงลงในที่ประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านนั่นเอง

จากตรงนี้ทำให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจร่วมกันในการจัดงานประเพณีที่จัดงาน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน โดยสังเกตเห็นได้ว่าการตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ามาประกอบการตัดสินใจ เช่น ห้ามมีการใช้ภาชนะพลาสติกในการตกแต่งหีบสลากกัต ทำให้เห็นได้ว่าชุมชนให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และเป็น การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน

5) ช่วงเวลากาล

จากการสัมภาษณ์ถึงระยะเวลาการจัดงานประเพณีสลากกัตในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง มักจะจัดก่อนงานสลากกัตที่อำเภอตากฟ้า ประมาณ 1-2 วัน หรือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ระยะเวลาในการจัดงานจะเริ่มประมาณ 07.00 ถึง 12.00 น.

6) พื้นที่จัดงาน

6.1) การจัดแต่งพื้นที่

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดงานประเพณีสลากภัต จะจัดที่วัดคีรีวง หมู่บ้านหนองไทร ซึ่งภายในวัดคีรีวงไม่มีการจัดแต่งสถานที่เป็นพิเศษ แต่จะมีลักษณะเหมือนการทำบุญวันพระใหญ่ทั่วไป สิ่งที่มีแตกต่างบ้าง คือ จะมีการจัดอาสนะของพระไว้ห่างๆ กัน เพื่อให้เจ้าภาพนำสลากภัตมาถวายพระภิกษุสงฆ์ที่แต่ละคนจับได้

ทั้งนี้การจัดตกแต่งสถานที่จะต่างจากงานสลากภัตที่วัดตากฟ้า ซึ่งเป็นวัดประจำอำเภอ โดยในวัดตากฟ้าจะมีการปักธงประดับประดาภายในศาลาใหญ่ด้วยสายรุ้ง และมีการตกแต่งโดยปักธงชาติสลับกันธงสีเหลืองบริเวณทางเข้าวัดด้วย

เหตุผลที่ภายในวัดคีรีวงมีการตกแต่งน้อย จากการสัมภาษณ์ พบว่า เนื่องจากวัดคีรีวงถือเป็นวัดระดับตำบล งบประมาณในการจัดงานมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่อาศัยแรงศรัทธาจากชาวบ้านภายในตำบล ซึ่งต่างจากวัดตากฟ้าตรงที่เป็นวัดประจำอำเภอ ทำให้เป็นที่รู้จักมาก และมีหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานแต่ละครั้งมากกว่า

7) สิ่งของที่ใช้

7.1) ปริมาณ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สิ่งของที่ใช้ในหาบสลากภัตนั้น ภายในหาบจะบรรจุอาหารคาวประมาณ 4-5 อย่าง และหวานประมาณ 4-5 อย่าง โดยอาหารหวานต้องมีข้าวเหนียวมะม่วง อาหารคาวจะต้องมีแกงเลียง ซึ่งเป็นอาหารที่ขาดไม่ได้ สำหรับหาบที่ส่งประกวด ถ้าหาบสลากภัตของผู้ใดชนะเลิศ ก็จะส่งไปประกวดที่วัดประจำอำเภอ ซึ่งก็คือ ที่วัดตากฟ้าอีกครั้งหนึ่ง

สังเกตเห็นได้ว่าปริมาณของในการทำหาบแต่ละหาบไม่จำเป็นต้องมีมาก แต่เน้นที่ตามความสะดวกตามกาลเวลาในขณะนั้น ซึ่งมักจะเป็นช่วงที่ผลไม้สุก ทำให้การกำหนดอาหารสามารถหาได้ในท้องถิ่น

7.2) ผู้จัดเตรียม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สำหรับหาบที่ส่งเข้าประกวดจะมีผู้นำแต่ละชุมชนรับหน้าที่จัดทำหาบทั้ง 2 หาบ และผู้นำจะระดมชาวบ้านมาช่วยกันจัดเตรียม ซึ่งแบ่งงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ผู้ทำอาหาร และผู้ตกแต่งหาบสลากภัต

7.3) ความเข้มงวด

จากการสัมภาษณ์ถึงความเข้มงวด ในการจัดหาบนั้น พบว่า สำหรับหาบที่ส่งเข้าประกวดจะมีความเข้มงวดในการจัดหาบสลากภัต คือ จะต้องมีอาหารอย่างน้อย 4 อย่าง โดยอาหารหวานจะต้องมีข้าวเหนียวมะม่วง และบัวลอย ส่วนอาหารคาวจะต้องมีแกงเลียง และจะต้องมีน้ำลอยดอกไม้ม

ทั้งนี้ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้ส่งเข้าประกวดไม่ได้มีความเข้มงวดแต่อย่างใด สามารถนำอาหารมาได้ตามกำลังทรัพย์ของแต่ละครัวเรือน

7.4) ค่าใช้จ่าย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ค่าใช้จ่ายในการจัดหาบแต่ละหาบจะมีค่าใช้จ่ายประมาณหาบละ 1,000 ขึ้นไป ส่วนงบประมาณในการทำหาบที่หมู่บ้านส่งเข้าประกวดจะได้รับการเรียไรจากชาวบ้านในหมู่บ้าน และส่วนหนึ่งได้งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. และศูนย์พัฒนาครอบครัวให้เงินสนับสนุนเช่นเดียวกับ อ.บ.ต เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ประมาณ 2,000 บาท

8) ความหมายความเชื่อของประเพณีสลากภัตและคุณค่าของพิธีกรรม

จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความเชื่อนั้น พบว่า จะเป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปว่าการทำบุญสลากภัตจะเป็นสิริมงคลแก่คนที่ร่วมงานได้และมีโชคลาภ รวมทั้งเป็นการทำบุญให้กับญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว

ทั้งนี้คุณค่าของประเพณีสลากภัต พบว่าผู้ให้คำสัมภาษณ์เห็นว่า การทำบุญสลากภัตนี้มีคุณค่าหลายประการ ดังต่อไปนี้

- ช่วยให้เกิดความสามัคคีของคนในตำบล

- รักษาประเพณีท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย
- ให้เด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง ได้สืบทอดประเพณีสลากภัตต่อไป
- เป็นการส่งเสริมเรื่องคุณธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน
- เป็นการฝึกการรู้จักแบ่งปัน รู้จักการเสียสละ

9) การวิเคราะห์หน้าที่ของประเพณีสลากภัต

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ระดับชาวบ้านจะมีหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการนำอาหารมาถวายพระ และการจัดเตรียมสถานที่

ระดับผู้นำหมู่บ้านมีหน้าที่จัดทำหาบและอำนวยความสะดวกภายในงาน และทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีสลากภัต

ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล) มีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในงานประเพณีภายในตำบล 15000 บาทต่อปี และประสานงานกับผู้นำชุมชนในการจัดเตรียมงานประเพณีสลากภัต

ระดับองค์กรทางศาสนา ทำหน้าที่ในการให้การสนับสนุนการปฏิบัติศาสนพิธีที่ค้างมาไว้ในชุมชน และให้การสนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานประเพณีต่างๆ

สรุปแล้วประเพณีสลากภัตเป็นหน้าที่ของทุกคนตั้งแต่ระดับชาวบ้าน และผู้นำระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรทางศาสนา

5.1.2 ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการจัดงานประเพณีสลากภัตในภาพรวมจะมีระบบการแบ่งงานดังนี้

1. ผู้นำชุมชนของทุกหมู่บ้านร่วมประชุมก่อนงานประมาณ 15 วัน
2. ผู้นำชุมชนจะประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การประชุมประชาคม และการบอกปากต่อปาก
3. มักทายกวัดคีรีวงมีหน้าที่ทำไม้จัดกองกฐินแจกหมู่บ้านละประมาณ 50 ไม้
4. หมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพงานสลากภัต จะต้องจัดเตรียมสถานที่ โดย อบต.ทำหน้าที่คอยดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ คอยช่วยเหลือเรื่อง โต๊ะ เก้าอี้ภายในวันงาน
5. ผู้นำชุมชนมีหน้าที่นิมนต์พระในหมู่บ้านของตนเองมาร่วมงานภายในวันงาน โดยจะนิมนต์พระทั้งหมด 4 วัด ในตำบลเขาชายธงมารวมกันที่วัดคีรีวง หมู่ที่ 6 บ้านหนองไทร
6. แต่ละหมู่บ้านจะจัดเตรียมหาบของแต่ละหมู่เข้าประกวด โดยชาวบ้านกลุ่มที่ทำหาบจะแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น กลุ่มทำหาบ กลุ่มทำอาหารหวาน ทำอาหารคาว

ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานประเพณีสลากภัต คณะผู้วิจัย จึงขอแบ่งขั้นตอนการจัดงานประเพณีดังนี้

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานประเพณีสลากภัตบ้านหนองไทร

1.1) ก่อนการจัดงาน จากการสัมภาษณ์พบว่า

1.1.1) ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงได้ประสานให้ผู้นำชุมชนมาประชุมเพื่อนัดหมายและตกลงเกี่ยวกับงาน และ แบ่งหน้าที่ให้ลูกบ้านหรือแม่ครัวได้ทำกับข้าวหรืออาหารคาวหวานเพื่อมาประกวด ก่อนล่วงหน้าการจัดงานประมาณ 15 วัน

1.1.2) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประชาสัมพันธ์วันจัดงานให้ชาวบ้านในทุกหมู่ได้ทราบ โดยวิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านและใช้การบอกปากต่อปากระหว่างเพื่อนบ้าน

1.1.3) ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์ และชาวบ้าน มาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ที่วัดคีรีวง ในวันก่อนวันจัดงาน 1 วัน

1.2) ระหว่างการจัดงาน จากการสัมภาษณ์พบว่า

1.2.1) มีการจัดตั้งขบวนแห่หน้าวัดคีรีวง โดยมีลำดับการจัดขบวนดังนี้

1.2.1.1) กลุ่มนางรำนำหน้าขบวน ซึ่งกลุ่มนางรำเป็นชาวบ้านรำเล่นกันเอง โดยอาศัยความสมัครใจ ไม่ได้มีการฝึกรำเป็นท่าทางเดียวกัน ผู้รำส่วนใหญ่เป็นหญิงสาววัยกลางคน

1.2.1.2) ตามมาด้วยแตรฝรั่ง จากการสัมภาษณ์พบว่า ได้มีการจ้างแตรฝรั่งของอำเภอใกล้เคียงมาเล่น เพื่อให้งานมีสีสันมากยิ่งขึ้น

1.2.1.3) ป้ายนำของแต่ละหมู่บ้าน โดยจะมีตัวแทนถือป้ายซึ่งได้มาจากการคัดเลือกกันเองในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะให้ผู้หญิงเป็นผู้ถือป้าย

1.2.1.4) ผู้ถือหีบสลากภัตของแต่ละหมู่บ้าน ผู้ถือหีบสลากภัตจะต้องแต่งตัวผ้าไทย ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้คำสัมภาษณ์บอกเหตุผล เนื่องจากเพื่อเป็นการอนุรักษ์ความเป็นไทย และเห็นว่ามีความเหมาะสมกับงานประเพณีของไทยที่ผู้เข้าร่วมควรที่จะต้องใช้ชุดผ้าไทย

1.2.1.5) กองผ้าป่าของแต่ละหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์พบว่า แต่ละหมู่บ้านจะมีกองผ้าป่าละหมู่บ้าน โดยได้มีการเรียกริเงินทำบุญกันในวันงาน โดยหมู่บ้านในตำบลเขาชวยตรงทุกหมู่จะเข้ามาร่วมงานสลากภัตที่วัดคีรีวงกันทุกหมู่บ้าน ดังนั้นในทุกปีจะมีกองผ้าป่าประมาณ 10 กอง ในกองผ้าป่าแต่ละกองจะมีข้าวสาร อาหารแห้งใส่ไว้ข้างในถึงป่าผ้าด้วย

1.2.1.6) ชาวบ้านเดินตามหลังขบวน ก็จะเป็นคนในท้องถิ่นมาร่วมเดินตาม ขบวนหาบด้วย ทำให้รูปขบวนมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

1.2.2) เมื่อตั้งขบวนเสร็จ จะเดินแห่ 1 รอบก่อนเข้าวัด

1.2.3) และขบวนจะเดินเข้าศาลาวัดคีรีวง และนำกองผ้าป่าไปตั้งรวมกัน และแยก นำเอาหาบสลากรัดไปวางเพื่อตั้งประกวด ให้คณะกรรมการตัดสิน และจะมีการให้รางวัลกับคนที่ ได้ชนะการจัดทำหาบสลากรัด

1.2.4) สำหรับหาบสลากรัดของชาวบ้านที่ไม่ได้ส่งประกวด เมื่อเข้ามาที่ศาลาก็จะไปจับ สลาก เพื่อที่จะได้นำอาหารไปถวายให้ตรงกับพระที่จับเบอร์สลากได้ ทั้งนี้ หาบหนึ่งชุดจะนำถวาย ต่อพระภิกษุสงฆ์หนึ่งรูป

1.2.5) หลังจากที่ได้มีการจัดที่นั่งพระภิกษุให้ตรงกับสลากภัตที่ชาวบ้านจัดรอถวาย เรียบร้อยแล้ว จะมีตัวแทนเยาวชนขึ้นกล่าว ประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัตในหมู่บ้าน หนองไทรให้ชาวบ้านและบุคคลคนที่มาร่วมงานได้รับฟัง จากการสัมภาษณ์ พบว่า ตัวแทนเยาวชน

นี้ทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลได้เป็นผู้คัดเลือกตัวแทนเยาวชนซึ่งมีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างมากแล้วเข้าถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัต การให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีสลากภัตถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในสานต่อประเพณีที่ดีงามนี้ไว้ได้อีกทางหนึ่ง

1.2.5) หลังจากนั้น มัคทายกเป็นผู้นำเข้าสู่พิธีทางศาสนา โดยการสวดนำ และให้ชาวบ้านประเคนอาหารถวายแด่พระภิกษุสงฆ์

1.2.6) พระภิกษุสงฆ์ฉันอาหารเพลที่ชาวบ้านนำมาถวาย

1.2.7) พระภิกษุสงฆ์ให้ศีล ให้พร และถือเป็นอันเป็นเสร็จพิธี

1.3) หลังการจัดงาน

- คณะกรรมการในหมู่บ้าน จะนับเงินที่ชาวบ้านได้นำกองผ้าป่ามาถวายวัด นำมารวมกันแล้วนำไปหัก ค่าน้ำ ค่าไฟ ของวัดเจ้าภาพ ส่วนเงินที่เหลือจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ถวายให้วัดทั้ง 4 วัดภายในตำบล เท่าๆกัน จากการสัมภาษณ์พบว่าการนับเงินนั้นจะเน้นที่ความโปร่งใส โดยจะมีการชี้แจงให้ชาวบ้านทราบว่าในการจัดงานครั้งนี้ได้เงินจากการทำบุญร่วมกันเท่าไร ในวัดนั้นเลย

- ชาวบ้านทุกคนจะมารับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากที่พระฉันอาหารเสร็จแล้ว และช่วยกันล้างถ้วยชามที่ใช้ในงาน รวมทั้งการเก็บสถานที่ให้เรียบร้อย

- ทั้งนี้หาบที่ชนะการประกวดของตำบล จะนำไปประกวดต่อที่วัดตากฟ้า ซึ่งเป็นระดับอำเภอในลำดับต่อไป

2) บทบาท

2.1) บทบาทผู้ประกอบพิธี

จากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ในการประกอบพิธี คือ มัคทายกวัด และ พระภิกษุสงฆ์ในชุมชน

2.2) บทบาทเป็นผู้เข้าร่วมในพิธี

จากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมงานประเพณีสลากภัตเป็นประชาชนในตำบลเขาชายธง และตำบลใกล้เคียง ในวันงานชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญกันแต่เช้า โดยชาวบ้านจะช่วยกันจัดเรียงอาหารที่จะนำมาถวายพระ

2.3) บทบาทเป็นผู้ประสานงาน

ผลจากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า ผู้ประสานงานในการจัดประเพณีสลากภัต คือ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสถานที่ในการจัดประชุมชี้แจงงานต่างๆ

5.1.3 ผลการศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) เพศ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เพศของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากค่าความถี่และร้อยละ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	29	32.2
หญิง	61	67.8
รวม	90	100

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.8 รองลงมาคือเพศชาย ร้อยละ 32.2 จะเห็นได้ว่าการสำรวจเพศหญิงจะให้ความสนใจกับงานประเพณีมากกว่าเพศชาย

2) อายุ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อายุของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากค่าความถี่และร้อยละ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	8	8.9
21 – 30 ปี	19	21.1
31- 40 ปี	21	23.3
41 – 50 ปี	20	22.2
51 ปีขึ้นไป	22	24.4
รวม	90	100

จากตารางที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 24.4 รองลงมา มีอายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.3 และมีอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.2 และมีอายุ 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.1 และมีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.9 ดังนั้นการจัดงานประเพณีสลากภัตจึงมีคนวัยกลางคนและคนค่อนข้างสูงอายุ จะมีเข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีมากกว่าเหตุผลอาจเป็นเพราะมีเวลาว่างมากกว่า และมีความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมมากกว่าคนหนุ่มสาวซึ่งต้องไปทำงานไกลต่างถิ่น ทำให้คนหนุ่มสาวมีเวลาเข้าร่วมงานน้อยลง

3) อาชีพ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากค่าความถี่และร้อยละ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียน นักศึกษา	6	6.7
เกษตรกรกรรม	60	66.7
ข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ	14	15.6
ค้าขาย	8	8.9
อื่นๆ	2	2.2
รวม	90	100

จากตารางที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมา ประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 15.6 ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 8.9 นักเรียน นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6.7 และ อื่นๆ (รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างเอกชน) คิดเป็นร้อยละ 2.2 เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านหนองไทรไม่ได้เป็นเขตชุมชนขนาดใหญ่ทำให้การประกอบอาชีพการค้าขายมีน้อย ส่วนใหญ่จะประชาชนจะทำอาชีพที่บรรพบุรุษเคยทำมา ซึ่งก็คือ เกษตรกรรม โดยทำไร่ เสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพื้นที่มีน้ำน้อย

4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากค่าความถี่และร้อยละ

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองไทร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-5 ปี	12	13.3
6-10 ปี	9	10.0
11-15 ปี	9	10.0
16-20 ปี	23	25.6
21 ขึ้นไป	37	41.1
รวม	90	100

จากตารางที่ 4 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาประมาณ 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.6 และ 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.3 และ อาศัยอยู่ 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.0 และ อาศัยอยู่ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.0

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบของการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมประเพณีสลากก๊ต ในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปรับประยุกต์ การส่งเสริม และการเผยแพร่ การอนุรักษ์และสืบทอด

1) การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากก๊ต

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากก๊ต ของหมู่บ้านหนองไทร

การอนุรักษ์และสืบทอด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$
1. ชุมชนหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ได้จัดงานสลากก๊ตขึ้นทุกปี	67.8	22.2	6.7	0	3.3	4.51
2.การจัดงานสลากก๊ตทุกครั้งมีการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัด	46.7	33.3	17.8	0	2.2	4.22
3.มีการปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นตระหนักและให้ความสำคัญกับประเพณีสลากก๊ต	50	23.3	20	5.6	1.1	4.15
4.ชุมชนและท้องถิ่นมีการจดบันทึกในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากก๊ตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นลายลักษณ์อักษร	21.1	23.3	22.2	5.6	12.2	3.22
5. ชุมชนและท้องถิ่นมีการบันทึกภาพในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากก๊ตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไว้ทุกปีที่มีการจัดงาน	36.7	23.3	22.2	5.6	12.2	3.66
6. ประเพณีสลากก๊ตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมาถ่ายทำออกโทรทัศน์บ่อยครั้ง	7.8	13.3	14.4	15.6	48.9	2.15

การอนุรักษ์และสืบทอด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$
7. ประเพณีสลากัดของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ บ่อยครั้ง	11.1	16.7	11.1	14.4	46.7	2.31
8. สภาวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากัด	20	12.2	20	14.4	33.3	2.71

จากตารางที่ 5 การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากัดของหมู่บ้านหนองไทร พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

ชุมชนหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ได้จัดงานสลากัดขึ้นทุกปี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51

การจัดงานสลากัดทุกครั้งมีการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22

มีการปลุกฝังให้คนในท้องถิ่นตระหนักและให้ความสำคัญกับประเพณีสลากัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15

ชุมชนและท้องถิ่นมีการบันทึกภาพในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากัดของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไว้ทุกปีที่มีการจัดงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66

ชุมชนและท้องถิ่นมีการจดบันทึกในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากัดของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นลายลักษณ์อักษร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22

สภาวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากัด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71

ประเพณีสลากัดของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ บ่อยครั้ง อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31

และประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมาถ่ายทำออกโทรทัศน์บ่อยครั้ง อยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15

2) การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัต

ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร

การส่งเสริมและเผยแพร่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$
1. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค. 2551 จากทางอินเทอร์เน็ต	15.6	8.9	12.2	10	53.3	2.23
2. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชัยธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากเอกสารและสิ่งพิมพ์เชิญชวน	28.9	17.8	16.7	8.9	27.8	3.11
3. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์	32.2	13.3	12.2	12.2	30	3.05
4. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากวิทยุกระจายเสียงประชาสัมพันธ์การจัดงาน	18.9	17.8	13.3	8.9	41.1	2.64
5. ท่านทราบว่ามีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากบอกกล่าวของคนในชุมชน	44.4	25.6	21.1	4.4	4.4	4.01

การส่งเสริมและเผยแพร่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$
6. ท่านทราบประวัติความเป็นมาเป็นอย่างดีในการจัดงานประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	52.2	18.9	18.9	5.6	4.4	3.34
7. คนในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยเหลือทางวัดในการส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีสลากภัต	52.2	18.9	16.7	11.1	5.6	4.08
8. หน่วยงานราชการในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	47.8	18.9	16.7	11.1	5.6	3.92
9. สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	20	13.3	21.1	17.8	27.8	2.8
10. สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	21.1	11.1	22.2	18.9	26.7	2.81

จากตารางที่ 6 เรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 โดยมีการเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

คนในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยเหลือทางวัดในการส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีสลากภัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

ท่านทราบว่า จะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากบอกกล่าวของคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01

หน่วยงานราชการในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92

ท่านทราบประวัติความเป็นมาเป็นอย่างดีในการจัดงานประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34

ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากเอกสารและสิ่งพิมพ์เชิญชวน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05

สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81

สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80

ได้ทราบว่ามีการจัดงานประจำปีประเพณี สลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51จากกรรขยายเสียงประชาสัมพันธ์การจัดงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64

และท่านทราบว่ามีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค. 2551 จากทางอินเตอร์เน็ต อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23

3) การปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต

ตารางที่ 7 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต

การปรับประยุกต์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$
1. มีการจัดสินค้าควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ การขายสินค้าในรูปแบบตลาดนัด	7.8	10	7.8	10	64.4	1.87
2. มีการออกร้านแสดงสินค้าขึ้นชื่อของหมู่บ้านควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP	6.7	5.6	13.3	12.2	62.2	1.82
3. การแสดงดนตรี/เครื่องเสียงควบคู่กับการจัดงานสลากภัต	28.9	17.8	34.4	6.7	12.2	3.44
4. มีการจัดประกวดต่างๆ ควบคู่กับการจัดงานสลากภัต	56.7	20	11.1	8.9	3.3	4.17
5. การละเล่นควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ ตักไข่ ปาลูกโป่ง อื่นๆ	2.2	10	15.6	7.8	64.4	1.77
6. อาหารที่นำมาทำบุญสลากภัตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่ความสะอาด	22.2	25.6	23.3	4.4	24.4	3.16
7. มีการจำหน่ายวัตถุมงคลภายในงาน	8.9	12.2	10	13.3	55.6	2.06
8. หน่วยงานทั้งหลายในชุมชนได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับประยุกต์การจัดงานประเพณีสลากภัต	31.1	28.9	18.9	7.8	13.3	3.57
9. สภาวัฒนธรรมและวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับประยุกต์การจัดงานประเพณีสลากภัต	16.7	28.9	18.9	7.8	13.3	2.7

จากตารางที่ 7 การปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต พบว่า ในภาพรวมการปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัตในบ้านหนองไทร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 โดยสามารถเรียงลำดับเรื่องที่ได้มีการปรับประยุกต์มากไปหาน้อยดังนี้

มีการจัดประกวดต่างๆ ควบคู่กับการจัดงานประเพณีสลากภัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17

หน่วยงานทั้งหลายในชุมชนได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงยกระดับการจัดงานประเพณีสลากภัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

การแสดงดนตรี/เครื่องเสียง ควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44

อาหารที่นำมาทำบุญสลากภัตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่ความสะดวก อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16

สภาวัฒนธรรมและวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงยกระดับการจัดงานประเพณีสลากภัต อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7

มีการจำหน่ายวัตถุมงคลภายในงาน อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06

มีการจัดสินค้าควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ การขายสินค้าในรูปแบบตลาดนัด อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.87

มีการออกร้านแสดงสินค้าขึ้นชื่อของหมู่บ้านควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.82

และการละเล่นควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ ตักไข่ ปลาถูกโปง อื่นๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77

5.2 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะของประเพณีสลากภัต

ประวัติความเป็นมาของประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับชาวบ้านหนองไทรประเพณีสลากภัตได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายสิบปี แต่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ตั้งแต่ในช่วงปี 2542 - ปัจจุบัน เนื่องจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล คือ นายวินัย มีเพชร รวมทั้ง ปลัด อบต. ผู้นำชุมชนต่างๆ และเจ้าอาวาสวัดเขาชายธง ได้ตระหนักว่าการสนับสนุนเรื่องวัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่ดี และควรให้การสนับสนุน จึงได้มีการปรับปรุงวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่คืออยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยมีการแบ่งการจัดงานสำคัญๆ ในวันต่างๆ ให้แต่ละวัดเป็นเจ้าภาพประจำประเพณีหนึ่ง ๆ เช่น ประเพณีสลากภัต

ให้จัดที่วัดคีรีวงศ์ ประเพณีตักบาตรเทโวจัดที่วัดเขaban ไคกลีบ เป็นต้น จากการแบ่งวัดทำให้ประชาชนแต่ละพื้นที่ได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประเพณีสลากภัตเป็นประเพณีที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญมาก จึงพบว่าประเพณีนี้ประชาชนจะมีความตื่นตัวร่วมกันจัดงานเป็นอย่างดี โดยจะมีประชาชนทั้งในหมู่บ้านหนองไทร และประชาชนหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลเขาชายธงเข้าร่วมงานด้วย

โดยประเพณีนี้ มักทำในช่วงฤดูฝน หรือช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เนื่องจากช่วงนี้จะมีผลไม้มาก ชาวบ้านจึงนำผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาถวาย ซึ่งอาหารหวานที่นำถวายมักจะเป็นข้าวเหนียวมะม่วง และบัวลอย ส่วนความมักจะใช้แกงเลียง

ประเพณีสลากภัตถือเป็นประเพณีท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน ปัจจุบันประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทรเป็นแบบสลากภัตหาบ ซึ่งประชาชนจะนำอาหารคาวหวาน ใส่หาบไปถวายพระภิกษุสงฆ์ โดยใช้วิธีการจับสลากเบอร์พระที่จะประเคนอาหารคาวหวานให้

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ได้แก่

- 1) ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง
- 2) ผู้นำท้องถิ่น
- 3) ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน
- 4) ชาวบ้านตำบลเขาชายธงและปราชญ์ชุมชน
- 5) พระภิกษุสงฆ์ของวัดคีรีวงศ์ หมู่บ้านหนองไทรและวัดภายในตำบลเขาชายธง

หลักเกณฑ์การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัต การเข้าร่วมงานประเพณีสลากภัตอาจกล่าวได้ว่า จะมีคน 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ ชาวบ้านทั่วไปที่นำหาบมาทำบุญอย่างเดียว กับชาวบ้านที่นำหาบมาประกวด สำหรับชาวบ้านที่นำของมาทำบุญสามารถนำอาหารคาวหวานตามกำลังทรัพย์ของแต่ละครัวเรือนได้โดยไม่ได้มีการจำกัดชนิดของอาหาร สำหรับผู้ที่ส่งหาบประกวด นั้น แต่ละหมู่บ้านจะต้องเตรียมนำหาบมาในการทำบุญและในการประกวดอย่างน้อยหมู่บ้านละ 2 หาบ ในแต่ละหาบจะต้องมีอาหารคาวหวาน ที่สำคัญคือ แกงเลียง บัวลอย ข้าวเหนียวมะม่วง ที่เหลือแล้วแต่สะดวก

ช่วงเวลากาล การจัดงานประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง มักจะจัดก่อนงานสลากภัตที่อำเภอตากฟ้า ประมาณ 1-2 วัน หรือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ระยะเวลาในการจัดงานจะเริ่มประมาณ 07.00 ถึง 12.00 น.

พื้นที่จัดงาน การจัดแต่งพื้นที่ จะจัดที่วัดคีรีวงศ์ หมู่บ้านหนองไทร ซึ่งภายในวัดคีรีวงศ์ไม่มีการจัดแต่งสถานที่เป็นพิเศษ แต่จะมีลักษณะเหมือนการทำบุญวันพระใหญ่ทั่วไป สิ่งที่มีแตกต่างบ้าง คือ จะมีการจัดอาสนะของพระไว้ห่างๆ กัน เพื่อให้เจ้าภาพนำสลากภัตมาถวายพระภิกษุสงฆ์ที่

แต่ละคนจับได้ ทั้งนี้การจัดตกแต่งสถานที่ที่จะต่างจากงานสลากภัตที่วัดตากฟ้า ซึ่งเป็นวัดประจำอำเภอ โดยในวัดตากฟ้าจะมีการปักธงประดับประดาภายในศาลาใหญ่ด้วยสายรุ้ง และมีการตกแต่งโดยปักธงชาติสลับกันธงสีเหลืองบริเวณทางเข้าวัดด้วย

สิ่งของที่ใช้ ภายในหีบจะบรรจุอาหารคาว ประมาณ 4-5 อย่าง และหวานประมาณ 4-5 อย่าง โดยอาหารหวานต้องมีข้าวเหนียวมะม่วง อาหารคาวจะต้องมีแกงเลียง ซึ่งเป็นอาหารที่ขาดไม่ได้ สำหรับหีบที่ส่งประกวด ถ้าหีบสลากภัตของผู้ใดชนะเลิศ ก็จะส่งไปประกวดที่วัดประจำอำเภอ ซึ่งก็คือ ที่วัดตากฟ้าอีกครั้งหนึ่ง

ผู้จัดเตรียม สำหรับหีบที่ส่งเข้าประกวดจะมีผู้นำแต่ละชุมชนรับหน้าที่จัดทำหีบทั้ง 2 หีบ และผู้นำจะระดมชาวบ้านมาช่วยกันจัดเตรียม ซึ่งแบ่งงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ผู้ทำอาหาร และผู้ตกแต่งหีบสลากภัต

ค่าใช้จ่ายในการจัดหีบแต่ละหีบจะมีค่าใช้จ่ายประมาณหีบละ 1,000 ขึ้นไป

ส่วนความหมายความเชื่อของประเพณีสลากภัตและคุณค่าของพิธีกรรม เกี่ยวกับความเชื่อนั้นก็จะเป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปว่าจะเป็นที่ศรัทธาแก่คนที่ร่วมงานได้และมีโชคลาภ รวมทั้งเป็นการทำบุญให้กับญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว

การวิเคราะห์หน้าที่ของประเพณีสลากภัต สรุปแล้วสลากภัตเป็นหน้าที่ของทุกคนตั้งแต่ระดับชาวบ้าน และผู้นำระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรทางศาสนา

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของประชาชนในหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ในการจัดงานประเพณีสลากภัตในภาพรวมจะมีระบบการแบ่งงานดังนี้

1. ผู้นำชุมชนของทุกหมู่บ้านร่วมประชุมก่อนงานประมาณ 15 วัน
2. ผู้นำชุมชนจะประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การประชุมประชาคม และการบอกปากต่อปาก
3. มักทายกวัดคีรีวงมีหน้าที่ทำไม้จัดกองกลืนแจกหมู่บ้านละประมาณ 50 ไม้
4. หมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพงานสลากภัต จะต้องจัดเตรียมสถานที่ โดย อบต.ทำหน้าที่คอยดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ คอยช่วยเหลือเรื่อง โต๊ะ เก้าอี้ภายในวันงาน
5. ผู้นำชุมชนมีหน้าที่นิมนต์พระในหมู่บ้านของตนเองมาร่วมงานภายในวันงาน โดยจะนิมนต์พระทั้งหมด 4 วัด ในตำบลเขาชายธงมารวมกันที่วัดคีรีวง หมู่ที่ 6 บ้านหนองไทร
6. แต่ละหมู่บ้านจะจัดเตรียมหีบของแต่ละหมู่เข้าประกวด โดยชาวบ้านกลุ่มที่ทำหีบจะแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น กลุ่มทำหีบ กลุ่มทำอาหารหวาน ทำอาหารคาว

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่ การบริหารจัดการประเพณีสลากกัต ของหมู่บ้านหนองไทร อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษากการอนุรักษ์ การสืบทอด การปรับประยุกต์ การส่งเสริมและเผยแพร่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.8 รองลงมาคือ เพศชาย ร้อยละ 32.2 และส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 24.4 รองลงมา มีอายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.3 และมีอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.2 และมีอายุ 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.1 และมีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.9 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 15.6 ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 8.9 นักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6.7 และ อื่นๆ (รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างเอกชน) คิดเป็นร้อยละ 2.2 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาประมาณ 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.6 และ 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.3 และ อาศัยอยู่ 6-10 คิดเป็นร้อยละ 10.0 และ อาศัยอยู่ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.0

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบของการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมประเพณีสลากกัต ในหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปรับประยุกต์ การส่งเสริม และการเผยแพร่ การอนุรักษ์และสืบทอด มีดังนี้

1. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากกัต

พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 โดยประเด็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ชุมชนหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ได้จัดงานสลากกัตขึ้นทุกปี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และน้อยที่สุดคือ ประเพณีสลากกัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมาถ่ายทำออกโทรทัศน์บ่อยครั้ง อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15

2. การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากกัต

เรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากกัตของหมู่บ้านหนองไทร พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 โดยประเด็นที่มีมากที่สุดคือ คนในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยเหลือทางวัดในการส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีสลากกัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และประเด็นที่มีน้อยที่สุดคือ ประชาชนทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากกัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค. 2551 จากทางอินเตอร์เน็ต อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23

3. การปรับประยุกต์ประเพณีสลากกัต

พบว่า ในภาพรวมการปรับประยุกต์ประเพณีสลากกัตในบ้านหนองไทร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 โดยประเด็นที่มีมากที่สุดคือ มีการจัดประกวดต่างๆ ควบคู่กับการจัดงานประเพณีสลากกัต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และน้อยที่สุดคือ มีการเล่นควบคู่กับการจัดงานสลากกัต อาทิ ตักไข่ ปลาถูกโป่ง อื่นๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

1) ด้านการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณี

- 1.1) ให้มีหลักสูตรให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในและนอกระบบโรงเรียน
- 1.2) รวบรวมรายชื่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกแขนง เพื่อนำมาจัดทำทำเนียบบุคลากรวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 1.3) ควรมีการรณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นของตนเพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานได้สานต่อ
- 1.4) ควรให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพราะอาจส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหาย
- 1.5) ควรมีแกนนำที่ชัดเจนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- 1.6) การสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ ในชุมชนควรให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดี

2) ด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณี

- 2.1) จัดตั้งกองทุนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 2.2) สนับสนุนให้บุคลากรหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น
- 2.3) จัดให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น
- 2.4) ส่งเสริมการจัดประชุมก่อนการจัดงานทุกครั้ง
- 2.5) ส่งเสริมให้มีการเชิดชูเกียรติผู้ที่สนับสนุนงานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม
- 2.6) ส่งเสริมให้มีสวัสดิการให้กับบุคลากรที่สนับสนุนงานประเพณี
- 2.7) ส่งเสริมให้มีการนำวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา

2.8) ส่งเสริมและกระตุ้นให้องค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับงานประเพณีต่างๆในท้องถิ่น

2.9) ส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นจัดทำของที่ระลึกจากการร่วมงานประเพณี

2.10) ส่งเสริมให้มีการประชุม สัมมนา อบรม โดยใช้วิทยากรท้องถิ่นหรือบุคลากรทางวัฒนธรรมและผู้รู้ในสาขาต่างๆ

2.11) นำกิจกรรมประเพณีเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ เพื่อให้บุคคลที่สนใจได้รับทราบเกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่น

3) การปรับปรุงยุคประเพณี

3.1) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีอื่นเข้ามาประยุกต์ในท้องถิ่น

3.2) อาจจัดให้มีการแสดง หรือการออกร้านค้าของชุมชน มาในงานประเพณี ทั้งนี้ต้องเป็นการแสดง หรือการออกร้านที่เน้นวัฒนธรรมไทย

3.3) อาจจัดให้มีการประกวด แข่งขัน กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีเพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดงานให้มีความทันสมัย และเป็นที่น่าสนใจ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการเก็บข้อมูลการบริหารจัดการวัฒนธรรมทุกปี เพื่อนำผลการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งไปปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาถึงการบริหารจัดการวัฒนธรรมประเพณีอื่นๆ ในท้องถิ่นเพิ่มเติม

3) ควรมีการศึกษากระบวนการบริหารจัดการวัฒนธรรมในแต่ละด้านในลึกซึ้ง โดยแยกทำเป็นเรื่องๆ เช่น ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น ศึกษาเรื่องการปรับปรุงยุควัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นต้น

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาสังคม, 2527.

กาญจนา แก้วเทพ. “การวิจัยการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” เอกสารประกอบการ
ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมี
ส่วนร่วม ณ ห้องประชุม 5209 ตึกสัมพันธ์ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วันที่ 2 - 3
กุมภาพันธ์ 2551.

จรัญ พรหมอยู่. สังคมและวัฒนธรรมไทย, 2523.

จงจิต กล่องสิงห์. การรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองเชียงใหม่, 2546.

ฉัตรทิพย์ มะโนชมภู. ความสำคัญของความเชื่อในประเพณีท้องถิ่นต่อการบริหารและการพัฒนา
ของเทศบาลนครเชียงใหม่, 2549.

คนัย ไชโยธธา. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย, 2546.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะ, 2527.

ทิพวรรณ สุวรรณโน. การปรับตัวและการธำรงรักษาวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมใหม่ของชาว
อีสานอพยพ: กรณีศึกษาบ้านป่าเลา ตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย
, 2545.

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมไทย, 2521.

นิตยา บุญสิงห์. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, 2546.

บุญเดิม พันรอบ. สังคมมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ, 2528.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชนสาขาพัฒนาชุมชน, 2542.

ไพรัช เตชะรินทร์. ขนบไทย: กับการผันแปรในอนาคตภายหลังการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด, 2534.

พจนารถ กริ่งไกร. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, 2545.

มณี พะยอมยงค์. ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, 2529.

รัชนิกร เศรษฐ์. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย, 2532.

ราชบัณฑิตยสถาน, 2546.

วิทยา ทรงคำ. แนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรม ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัด
เชียงใหม่, 2540.

- เศรษฐพงศ์ คำคง. ศึกษาประเพณีที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, 2544.
- ไสว เชื้อสะอาด. การบริหารงานวัฒนธรรมพื้นบ้านของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ในจังหวัดพะเยา, 2541.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. วรรณคดีเกี่ยวกับชนบทประเพณี, 2533.
- สุทัศน์ กันทะมา. การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่, 2542.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ, 2534.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย, 2536.
- สมสุข หินวิมาน. “แนวคิดในการศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น” เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม, ม.ป.ป.
- อนุนานราชชน. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ. โดยเสฐียร โกเศศ (นามแฝง), 2514.
- “_____”. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, 2505.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.
- อานนท์ อาภาภิรม. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย, 2525.
- อุทัย หิรัญโต. สังคมวิทยาประยุกต์, 2519.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อการปรับเปลี่ยนสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา, 2537.
- Cohen, J.M. and Norman. T. Uphoff, Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Emaluation. New York: The Rural Developmentation Committee Center fof International Studies. Cornell University, 1977.
- Ervin, William. Participation Management: Concept Theory and Implementation. Atlanta Ga: Georgia State University, 1976
- Shadid, W. and Others. Access and Participation : A Theoretical Approach. Participation of the poor in development. Leider: University of Leiden, 1982.
- United Nation, Popular in Decision Making For Development. New York: United Nation Publication, 1975.
- Yadav. Local Level Planning and Rural Development Alternatives Strategy, New Delhi: Concept Publishing Company, 1980.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การจัดทำโปกส์กรุป การวิจัยงานประเพณีสลากกัต ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง
วันที่ 17 พฤษภาคม 2551

เพื่อให้ได้ประเด็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดทำประเพณีสลากกัตในหมู่บ้านหนองไทร จึงได้มีการมาสรุปบททวนถึงประเพณีสลากกัต โดยมีการจัดทำโปกส์กรุปขึ้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อ.จอม : กราบสวัสดิ์ท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่านปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านตำบลเขาชายธง กระผมเป็นตัวแทนคณะวิจัย ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาการบริหารจัดการประเพณีสลากกัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ กระผมขอเปิดประเด็นคำถามเกี่ยวกับประเพณีสลากกัตนี้อยากให้คุณนายก อบต. ช่วยเล่าถึงว่า ประเพณีสลากกัตของในพื้นที่ท่านว่ามันมีความเป็นมาอย่างไร

ท่านนายก: ประเพณีสลากกัตมีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเป็นการที่ชาวบ้านหาบสำรับกับข้าวมาถวายพระ เท่าที่ทราบมันเป็นเช่นนั้น แต่มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ก็บอกได้ว่าจำไม่ได้เหมือนกัน แต่ว่าก็ถูกพัฒนามาก็เป็นประเพณีซึ่งส่วนใหญ่ก็จะทำตรงกับวันวิสาขบูชา

อ.จอม : กระผมขอถามตัวแทนอีกท่านนะครับ ไม่ทราบว่า พี่แสงเดือนซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ได้รับทราบความเป็นมาของประเพณีสลากกัตนี้มาว่าอย่างไรบ้าง เกิดขึ้นมานานรึยังครับ

ปราชญ์ชาวบ้าน : นานแล้วละ นานแล้ว นานมาก

อ.จอม : ประมาณหนึ่งปีได้ไหมครับ มีจัดมาตั้งแต่เมื่อไหร่

ปราชญ์ชาวบ้าน: เป็นสิบๆ ปี แล้ว

อ.จอม: เขาไปจัดที่ไหนกันครับ

ปราชญ์: ที่วัดห้วยแห้งบ้าง ที่วัดตากฟ้าบ้าง แต่ปัจจุบันที่ตำบลเขาชายธงจะจัดที่วัดคีรีวงศ์ ในหมู่บ้านหนองไทร

อ.จอม: ไม่ทราบว่าได้มีการจัดงานนี้ทุกวัดเลยรึเปล่าครับ

ปราชญ์ชาวบ้าน: คือหมายความว่าในเขตเขาชายธง อยู่ใกล้ตากฟ้าเขาก็จะไปตากฟ้า ใกล้ห้วยแห้งเขาก็จะไปห้วยแห้ง

- อ.คุณากร: แล้วเวลาจัดงาน เขาจัด พร้อมกันทุกที่รีเปล่าคะ
- ปราชญ์ชาวบ้าน: ไม่พร้อมคะ
- อ.จอม: อ้อ ไม่พร้อม แต่ต้องอยู่ในช่วงเดือน พ.ค. ไร่เปล่าครับ
- ปราชญ์: ไร่ ต้องอยู่ในช่วงเดือน พ.ค.
- อ.จอม: ผมยกตัวอย่างเช่นประเพณีสงกรานต์ต้องมีประเพณีสรงน้ำพระซึ่งแต่ละวัดเขาจัดไม่พร้อมกัน ประมาณนั้นไร่ไหมครับ
- ท่านนายก อบต.: ครับ คือ ที่ไม่พร้อมกันนี้ เพราะว่าแต่วัดไม่ต้องการให้ชนกัน คือถ้าชนกันคนก็จะกระจาย คนก็ไม่เยอะไร่ไหม
- อ.คุณากร: ขอกลับมาที่การจัดสลากภัต อยากทราบว่า อบต. เขาขายของเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณีสลากภัตมาแล้วประมาณกี่ปีคะ
- ท่านนายก อบต.: ประมาณปี 42-43
- อ.คุณากร: แล้วเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรในงานสลากภัตในตำบลเขาชายธง
- ท่านนายก อบต.: คือเมื่อก่อนยังมีการจัดทุกวัด ยกเว้นวัดเขาขวาง
- ปราชญ์ชาวบ้าน: โอเคียนั้น คือ มาจาก พระครูมีส่วนร่วมด้วย
- ปลัด อบต.: เกิดการแบ่งวัด วัดเขาชายธง
- ปราชญ์ชาวบ้าน: คือท่าน มองว่าในตำบลเรานี้ มีวัดถึง 4 วัด ถ้าเกิดว่า เราทำกิจกรรมอะไรนี้ เราควรแบ่ง วัดนี้ทำอย่างนี้ อีกวัดทำอย่างนี้ ผู้นำต้องมีส่วนร่วมคือได้ปรึกษาหารือกัน
- ท่านนายก อบต.: คือเราคุยกันทุกฝ่าย
- ปราชญ์ชาวบ้าน: คุยกันทุกฝ่ายเลยแล้ว ก็ เอ่อ ท่านก็คือถ้าเรามีอะไรก็ไปปรึกษาท่านอยู่ตลอด
- อ.จอม: ปีนี้จัดที่วัดคีรีวง ไร่ไหม ครับ แล้วจำเป็นต้องจัดทุกปีไหม
- ปราชญ์ชาวบ้าน: ทุกปี
- อ.จอม: ทำไมต้องจัดที่วัดคีรีวงด้วย
- ท่านนายก อบต.: คือ ยังไง ครับเวลา ที่เรามองว่างานประเพณีงานบุญเป็นของตำบลเราทำแบบว่าต่างคนต่างทำ คือว่าเรามี 4 วัดไร่ไหม คนจะทำเฉพาะกลุ่มของวัดนั้นก็จะไม่มีส่วนร่วม สมมุติว่า หมู่ 8 เขาทำก็จะมีคนแค่หมู่ 8 ละแวกใกล้เคียง หมู่ 7 ทำก็จะมีแค่คนกลุ่มนั้น ก็เลยทำให้สมาชิกหลายๆ คน มาคุยปรึกษาท่านพระครู ว่าจะทำอย่างไร เห็นว่าดี เราก็เลยมีมติกันว่า เราจะแบ่งงานประเพณีไปทุกวัดเพื่อกระจายแล้วก็ให้คนในพื้นที่ได้ทำบุญ

ร่วมกันได้รู้จักอะไรต่างๆ มามีส่วนร่วมแล้วก็พระ 2 นิภาย 4 วัด 2 นิภาย จะได้รู้จักกันด้วย เมื่อก่อนไม่ค่อยกันนะ ถ้าปกติไม่ได้คิดว่าพระมีทิว หรืออะไร คือคนละนิภายเหมือนคนละสังคม ความเชื่อแบบมาคนละสาย การปฏิบัติก็จะต่างกันพอสมควร ความเคร่งครัดอะไรก็ต่างกัน เพราะฉะนั้น ก็อีกอย่างหนึ่งเวลาเจ้าคณะอำเภอหรือตำบลเขาก็จะแบ่งกันไปต้องพูดนะว่าตรงนี้นั้นมีเหมือนกัน สรุปแล้ว ถ้าเราจัดร่วมกันได้ปุ๊บ พระก็ต้องมาร่วมกันเราต้องนิมนต์พระ 4 วัด มาร่วมกัน พระก็จะรู้จักกัน ตอนหลังจะดีมากมีความสัมพันธ์กันดี ถ้าวัดไหนขาดเหลืออะไรก็หยิบยืม กันได้เมื่อก่อนไม่มีนะ

อ.จอม: ถ้าเราจัดวัดศิริวงทุกปี วัดอื่นเขาเขาจะว่าอะไรไหมครับ

ท่านนายก อบต.: คือทุกวัดมีกิจกรรมหมด

ปลัด อบต.: มีกิจกรรมทุกวัดนั่นแหละ

อ.จอม: อ้อ ทุกวัดมีกิจกรรม เหมือนกันเพียงแบ่งให้แต่ละวัดทำกิจกรรมคนละอย่าง

ปลัด อบต.: ค่ะ

อ.จอม: เพราะอะไรที่เข้าบริหารจัดการประเพณี ทำไมไม่ให้ทุกวัดใครอยากจะจัดอะไรก็จัด

ท่านนายก: ก็นี้แหละครับ เพราะต่างคนต่างจัดนี้แหละ มันสมมุติต่างคนต่างจัดจัดตรงกันหมดเองง่าย ๆ อย่างผมเป็นผู้นำนี่นะ อาจารย์คิดว่าผมจะไปวัดไหน

อ.จอม: ก็คงเลือกไม่ถูก

ท่านนายก อบต.: มี 4 วัด นี่นะผู้นำหรือ อบต. หรือผู้นำแต่ละหมู่บ้านนะ ง่ายๆ ๆ

นายก คนที่ไม่มีวัดในหมู่บ้านจะไปวัดไหน ไซ้ไหมครับ ถ้าไปทำไมไปแต่วัดนั้น สมมุติ กำหนดอยู่หมู่บ้าน 7 ก็ทำแต่หมู่บ้าน 7 รู้จักแต่พระวัดเขาบันไดกลีบ ไม่รู้จักพระวัดเขาชายธง ไม่รู้จักพระวัดเขาขวาง กำหนดไม่รู้จักพระวัดถ้ำ นายก็ไม่รู้จัก

อ.จอม : ครับ นี่ก็เป็นประเด็นหนึ่ง ที่ อบต. เข้าไปบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อยากทราบว่าจะนอกจาก อบต. แล้ว มีหน่วยงานไหนบ้างเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมครั้งนี้

ท่านนายก อบต.: ถ้าพูดถึงหน่วยราชการโดยตรงไม่มีนะครับ

- อ.จอม: ผมก็ขอถามเล่นนะครับ เพราะอยากจะทราบ ว่า วัฒนธรรม
สภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้เข้ามาส่วนร่วมไหม และสภาวัฒนธรรมได้
เข้ามามีส่วนร่วมอะไรกับเรามีบ้างไหม สนับสนุนบ้างไหม
- ท่านนายก อบต.: สภาวัฒนธรรมเขาจะทำในนามของอำเภอ หมายความว่า ส่วนใหญ่ก็จะ
เป็นวัดหลักของอำเภอ คือวัดตากฟ้า กิจกรรมของอำเภอก็จะจัดที่วัดตาก
ฟ้า แต่ของตำบลมักจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง แต่ในปีการที่ได้
เห็นทีมงานวิจัย ซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจังหวัด เข้ามาร่วมสังเกต
การ และเข้ามาศึกษาประเมินผลภาคในตำบลของเรา จึงถือได้ว่าอาจ
เป็นจุดหนึ่งที่เราเห็นว่าวัฒนธรรมจังหวัดได้ให้ความสำคัญกับงานตำบล
มากยิ่งขึ้น ก็รู้สึกดีครับ
- ปลัด อบต.: ขอบยายเพิ่มอีกนิด เหตุผลที่ตรงว่าเหตุผลที่จัดทำต้องเป็นการบริหาร
จัดการคือวัดนี้ที่จริงแล้วท่านผู้นำ ท่านนายก ท่านจะมองทางด้าน
หลักการเสมอภาค ซึ่งจะมีเบื้องหลังของมัน อาจจะเป็นเกล็ดเล็กเกล็ด
น้อยไม่เท่าเทียมกัน ตรงที่ว่า วัดเขาชายธงประจำอำเภอในนามอำเภอ
จะทำบุญวัดหนึ่ง และอีก 3 วัดเราจะไม่ได้ทำ เนื่องจากว่าวัดตรงนี้มีมันใกล้
กับสำนักงานเรา เวลาทำบุญแจ้งสมาชิกสภาเชิญท่านที่มาทำบุญ คนละ
150 บาท ทำวัดไหน วัดเขาชายธง เช่น งานสงกรานต์ งานอะไรก็ซ้ง
วัดเขาชายธงหมด แต่สมาชิกเรามี 9 หมู่ แต่ละหมู่ก็มีวัดของตัวเองหรือไม่
มีก็ซ้ง
- อ. จอม: ครับ
- ปลัด อบต.: เขาไม่เคยทำบุญวัดอื่นเลย ทำบุญวัดเขาชายธง ก็เป็นอย่างนี้ ท่านนายก
ก็บอกว่าเราน่าจะเสมอภาคกัน จากหลักของรัฐศาสตร์ หลักการปกครอง
ชนิดหนึ่งซึ่งเข้ามาแทรกทางวัฒนธรรม
- อ.จอม: อย่างนี้ถ้าเราไปเฉพาะวัดเขาชายธงนี้ละ รายได้ทั้งหมดต้องหาร 4 หรือ
เปล่าครับ
- ปลัด อบต.: ตอนนั้นยังไม่มีงบแบ่ง คือหมายความว่าทำบุญวัดไหนก็ถวายวัดนั้น
ทั้งหมด ก็แสดงว่าสมาชิกที่เป็นหมู่ 8 วัดถ้า สมาชิกหมู่ 6 วัดเขาขวาง
สมาชิกหมู่ 7 วัดเขาบันไดกليب ก็ทำบุญแต่วัดเขาชายธงในนามของ
อบต. ไม่มีทำวัดแถวบ้าน แต่ถ้า อบต. เวลาเรียไรก็ทำบุญอยู่วัดเดียว
ความเสมอภาคของวัด และทางด้านจิตใจมันก็ไม่

อ. จอม: จากที่กล่าวมาเราเริ่มทราบความเป็นมาของประเพณีสลากภัตของบ้านหนองไทร ซึ่งเราจะยังไม่เข้าไปถึงสลากภัตของอำเภอตากฟ้า เราจะขอกล่าวเฉพาะในตำบลเขาชายธงเท่านั้นนะครับ ในประเด็นของเรานี้อยากทราบว่า ถ้าบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงสังคมเปลี่ยนแปลงไป ชุดความคิดเดิมก็ต้องเปลี่ยนไป คือ การปรับประยุกต์อย่างเช่น ในเมืองนี้นะ ถ้าเราได้จัดสลากภัตถามว่าคนจะไปทำบุญมากน้อยเท่าไร รู้จักสลากภัตมากน้อยแค่ไหนคนในเมืองก็ตอบไม่ได้เลยว่าสลากภัตคืออะไร อย่างผมเองยังไม่รู้เลย ที่นี้ในหมู่บ้านตำบลเขาชายธง สลากภัตจากเดิมเคยจัดเฉพาะมีหาบของชาวบ้าน อย่างที่เคยเล่าให้ฟัง อยากให้เล่าให้ฟังว่าชาวบ้านเขาหาบแล้วเข้าไปทำบุญแต่ละวัดใช่ไหม ตรงนี้มีการปรับประยุกต์ใหม่ว่าสมัยก่อน สมัยนี้มีการทำอะไรถึงปรับเปลี่ยนมา ยกประเด็นตัวอย่างนะ ปรับประยุกต์จัดในปีที่แล้วหรือจัดในปีที่ผ่านมา ๆ มา ก็มีการขายสินค้าคู่ไปกับงานสลากภัต เช่นในรูปแบบของรูปตลาดนัดมีใหม่พวกตลาดนัดมีลงมาใหม่

ปราชญ์ชาวบ้าน: ไม่มีค่ะ

อ.จอม: ไม่มี ตรงนี้ไม่มีใช่ไหมครับ แล้วก็อย่างเช่น เราได้เป็นการประยุกต์หมายความว่า มีร้านผลิตภัณฑ์ OTOP ที่เป็นของในตำบลเข้าไปขายในงานของงานสลากภัตมีไหมครับ

ปราชญ์ชาวบ้าน: ของตำบล ส่วนใหญ่จะไม่มีนะ

อ.จอม: มีไหมครับออกร้านขายของ

ปราชญ์ชาวบ้าน: ไม่มีนะคะ เพราะเขาก็ตั้งใจมาทำบุญกัน

ท่านนายก อบต.: ก็จริง ๆ นะ ถ้าการออกร้านส่วนมากจะมีในการขายของ อื่น ๆ งานวันสำคัญอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวกับศาสนา

ปลัด อบต.: ส่วนใหญ่เขาจะหยุดงานเพื่อทำบุญอย่างเดียว

ท่านนายก อบต.: ถ้าเป็นอย่างวันสงกรานต์ อย่างวัน วัน อื่น ๆ เกี่ยวกับวันสาธารณสุข กิจกรรมหลัก ๆ ของประเทศหลายอย่าง วันเกษตรอะไรอย่างนี้

ปลัด อบต.: มีกิจกรรมที่ไม่ใช่ของศาสนา

ท่านนายก อบต.: เขาก็จะมีของมาขาย เป็นบูธออกร้าน ถ้าทางศาสนาไม่มี

อ.จอม: ถ้างั้นผมขอถามว่า สลากภัตของตำบลเขาชายธง กับอำเภอตากฟ้า กับไปในเรื่องของการจัดขายสินค้า ในรูปของตลาดนี้ะครับ เขาชายธงไม่มีแต่ตากฟ้ามีไหมในงาน เขาว่าเป็นงานใหญ่

ท่านนายก อบต.: ไม่มี

อ.จอม: ไม่มีเหมือนกัน ในเรื่องของ OTOP ได้มาขายในอำเภอตากฟ้าไหม

ท่านนายก อบต.: อืม OTOP บางปีมีบ้าง

ปราชญ์ชาวบ้าน: ปีนี้ยังไม่เห็น

ท่านนายก อบต.: ปีนี้ยังไม่เห็นสภาพวัฒนธรรมเขาทำอะไร เพราะว่ามันคือปีนี้ออกตรงว่าเขาเน้นในเรื่องของขบวน ในเรื่องความอลังการ เขาก็เลยจะไปเน้นตรงนี้เสียแล้ว ก็คิดว่าคนเยอะจริง ๆ บริเวณวัดก็ลงไปออกบูธ ออกอะไรคงไม่มี บางปีนี่ก็มีนะ มีอาหารแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลไปเลี้ยงด้วย

อ.จอม: มีการแสดงดนตรีไหม

ท่านนายก อบต.: อย่างเมื่อก่อนตอนกลางคืนมี

อ.จอม: ที่ตำบลเขาชายธงหรือครับ

ท่านนายก อบต.: ไม่ ไม่ อำเภอ

อ.จอม: อำเภอไช้ไหมครับ

ท่านนายก อบต.: เคยมีครับ ตอนหลังเลิกเรามาประเมินดูแล้วไม่ถูกต้องจึงยกเลิกไป

อ.จอม: การจัดงานได้มีการจัดประกวดเทพี หรืออย่างอื่นอีกไหมครับ

ปราชญ์ชาวบ้าน: ปีที่แล้วเราก็มีประกวดเทพธิดา แต่ปีนี้ไม่ได้มีการจัดประกวดเทพี

อ.จอม: เด็กๆตัวเล็กๆไม่เรียกว่าเทพี ไช้ไหม ไช้เรียกว่าธิดาหรือเปล่าครับ

ท่านนายก: คือช่วงประกวดเทพีก็มี ธิดาก็มี อย่างที่บอกนะพอมีประกวดแข่งขันแล้วทำให้ชาวบ้านทะเลาะกัน ไม่สามัคคีกัน กลายเป็นการแตกแยกกันอีก

อ.จอม: ส่วนการแสดงควบคู่ไปกับงานสลากภัตละครับ ใน อ.ตากฟ้า มีไหมอย่างหรือสภาภาษาออกมาออกร้าน ตักไข่มีไหม หรือกิจกรรมพวกปาโป่งอะไรอย่างนี้

ท่านนายก อบต.: ของตำบลหรือของอำเภอ

อ.จอม: ของอำเภอ

ท่านนายก อบต.: ไม่มีครับ

อ.จอม: และในการจัดงานแต่ละครั้งได้มีการปรับเปลี่ยนสิ่งใดบ้างไหม หรือว่าต้องใช้รูปแบบเดิม

- ปราชญ์ชาวบ้าน: ก็คือถ้าแกงเลียงโบราณดั้งเดิม ที่เรายึดแกงเลียงก็เพราะว่า มันมีมาตั้งแต่
ดั้งเดิม แล้วบางหาบเขาก็จะมีพวกแกงบอน แล้วก็แกงขี้เหล็ก
- ท่านนายก อบต.:คือผมมองอย่างนี้นะ โบราณเขาทำอะไร เขาทำเอาสิ่งที่ชาวบ้านมีแล้ว
ทำได้อยู่ที่กำหนดไว้ว่าสลากัด ต้องมีข้าวเหนียวมะม่วง เพราะว่ามะม่วง
มันออกไซ้ใหม่ อะไรอย่างนี้ แล้วก็บัวลอยก็ทำง่าย ๆ แป้ง น้ำตาล กะทิ
แกงเลียง พวกผักต่างๆ
- อ.จอม: มีอาหารอย่างอื่นที่นำมาเสริมอีกไหม
- ท่านนายก อบต.: ก็มีนำอย่างอื่นมาเสริม แต่ก็ยังคงรักษาธรรมเนียมโบราณไว้
- อ.จอม: มีหาบ บางบ้านที่เขาไม่เอาแกงเลียง ข้าวเหนียวมะม่วง บัวลอยมาเป็น
อะไรหรือป่าวครับ
- ท่านนายก อบต.: ก็ได้ ก็มีนะ อันนั้นเขาก็ไม่ได้เข้าประกวด
- ปลัด อบต.: เขาก็มีอิสระในการใส่หาบ แต่ถ้าประกวดจะต้องโชว์ 3 อย่างนี้
- นักศึกษา: จะต้องเป็นข้าวเหนียวมะม่วง บัวลอย เพื่ออนุรักษ์ไว้ไซ้ใหม่ค่ะ
- ท่านนายก: จะบอกว่าอนุรักษ์ก็ไม่เชิง คือว่าเราให้รู้ว่าที่มา ว่าทำไมต้องเป็นข้าว
เหนียวมะม่วง
- อ.จอม : ใน อ.ตากฟ้า มีการจำหน่ายวัตถุดิบคลบรวมกับงานสลากัดใหม่ครับ พระ
เจ้าจะเช่าที่วัดมีไหมครับ
- ท่านนายก อบต.:ไม่มีครับ
- อ. จอม: ในเรื่องของความทันสมัย มีความทันสมัยกว่าเดิมไซ้ใหม่
- ปลัด : สมัยก่อน เขาจะไม่ได้มาร่วมแห่กันแบบนี้หรอก แค่ว่าหอบกันมาเฉยๆ แะ
ไปทำบุญ
- อ.จอม : แต่เดี๋ยวนี มีการปรับเปลี่ยน จำนวนคนถ้าสังเกตจากสมัยก่อน ถ้าถาม
ปราชญ์ อยู่ที่นี่มานาน จำนวนคนที่มาร่วมในแต่ละปีน้อยลงบ้างไหม
ครับ
- ปราชญ์ชาวบ้าน: หมายถึง อำเภอ หรือตำบล
- อ.จอม : ที่ตำบล
- ปราชญ์ชาวบ้าน: ที่ตำบลเรา คิดว่าน่าจะเพิ่มขึ้นทุกปี เพิ่มขึ้นทุกปี
- อ.จอม: เพิ่มขึ้นทุกปี

- ปราชญ์ชาวบ้าน: เพราะว่าคนที่มาวัด เขามาทำบุญ เมื่อก่อนจะมีแต่สมาชิก ผู้ใหญ่บ้าน 2-3 คน แต่ปัจจุบันชาวบ้านมีส่วนร่วมมาก ไปวัดไหนชาวบ้านก็จะไป ร่วมกันไม่ว่ามีกิจกรรมวัดไหนเขาก็ร่วมมือกัน เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
- อ.คุณากร: การที่คนมาเยอะขึ้นใช่เป็นเพราะมีการประชาสัมพันธ์ที่มากขึ้นรีเปล่าค่ะ
- ปราชญ์ชาวบ้าน: อาจเป็นเพราะว่าเขาเข้าใจและอยากมีส่วนร่วมเองมากขึ้น
- อ.จอม: ขอดำเนินการส่งเสริมการเผยแพร่เมื่อกี้เป็นประเด็นของการปรับประยุกต์ การเผยแพร่ มีการออกทางอินเทอร์เน็ตบ้างไหมครับ
- นายก อบต.: เพิ่งมี
- ปลัด อบต.: เพิ่งมีปีนี้ในปีแรก
- นายก อบต.: สำหรับการประชาสัมพันธ์นั้น ก่อนที่มีการจัดงานก็จะมีการประชุมกันในสภาสมาชิกอบต. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เราก็จะ ประชาสัมพันธ์แล้วให้ช่วยไปแจ้งให้ชาวบ้านฟัง
- ปลัด อบต.: นอกจากนี้ ยังประชาสัมพันธ์ตามหอกระจายเสียง
- อ.จอม: ผมพูดได้ไหมครับว่าคนในตำบลเขาชายธง รู้ว่ามีการจัดงานสลากภัต วันไหนจากการบอกเล่าปากต่อปาก
- นายก อบต.: ใช่ จริงๆแล้วในการจัดงานทางตำบลจะจัดก่อนอำเภอ 1 วัน คือพูดง่ายๆ ก่อนวันวิสาขบูชา 1 วัน เพราะว่าวัดตากฟ้า เขาจัดวันวิสาขบูชา เราจะจัด ก่อน 1 วัน
- อ.คุณากร: อยากถามว่าคนที่ไปทำงานต่างถิ่น เช่น ในกรุงเทพฯ ในอำเภอนครสวรรค์ เมืองอุทัย เขากลับมาร่วมงานสลากภัตกันไหมครับ
- ปลัด อบต.: มาบ้าง แต่ความเหมาะสมของเขานะ
- อ.จอม: ทุกปีเราจัดดูตามตารางไหมว่าหยุดวันไหน
- ปลัด อบต.: ไม่ดูเราจัดตามวัน
- อ.จอม: ในเรื่องของการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีสลากภัตนี้ได้ มีการจดบันทึก จดหมายเหตุไว้บ้างไหม ทำตารางไว้บ้างไหม ตากฟ้า ทำมากี่ปี เช่น อย่างเช่น มีการปรับเปลี่ยนเมื่อก่อนจัดกันทุกที่ เดียวนี้มาจัดกันที่เดียว แล้วมีการเขียนจดหมายเหตุใหม่ว่าทำไมจะต้องจัดที่นี่
- นายก อบต.: ยังไม่ได้ทำ
- อ.จอม: ก็ดีเลย เดียวอันนี้จะทำนำข้อมูลคืนกลับชุมชน แล้วก็ในการอนุรักษ์ ทำนุได้ถ้ารูป วิดีโอ ไว้ทุกครั้งใหม่ เป็นวิดีโอภาพเคลื่อนไหว

นายก อบต.: เป็นรูปภาพนี้

อ.จอม: สำหรับวันนี้เราก็ได้รับทราบประเพณีสลากภัตในหมู่บ้านหนองไทรมาพอสมควร ในวันนี้ ผมในฐานะตัวแทนคณะวิจัย ขอขอบคุณท่านนายก ท่านปลัด และพี่สายัณต์ไว้ ณ ที่นี้ด้วยนะครับ ขอบพระคุณครับ

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์บริบทชุมชน

- ประวัติความเป็นมา

.....
.....
.....
.....

- สภาพภูมิศาสตร์

.....
.....
.....
.....
.....

- ลักษณะหมู่บ้าน

.....
.....
.....
.....

- อัตลักษณ์/ตัวตนชุมชน

.....
.....
.....

- ทูตทางสังคม/เครือข่าย/สายสัมพันธ์

.....
.....
.....
.....
.....

- การเมือง และ บทบาทผู้นำ

.....
.....
.....

- ความเชื่อชุมชน

.....
.....
.....
.....

- การสื่อสาร+เครือข่าย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

การจัดการวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาประเพณีสลาภักดิ์ของ
หมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีสลาภักดิ์

.....
.....
.....

2. ประเภท

.....
.....

3. พิธีกรรม/ชีวิตจริง

.....
.....
.....
.....
.....

4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4.1 เป็นใคร(เพศ วัย ฐานะ/ ตำแหน่ง)

.....
.....
.....

4.2 บทบาท

4.2.1 เป็นผู้ประกอบพิธี

.....
.....

4.2.2 เป็นผู้ร่วมปฏิบัติ

.....
.....

4.2.3 เป็นผู้ประสานงาน

.....
.....

4.3 หลักเกณฑ์การเข้าร่วม

.....
.....
.....

5. ระบบการแบ่งงาน

.....
.....

6. ช่วงเวลาดำเนินการ

.....
.....
.....

7. พื้นที่จัดงาน

7.1 การจัดตั้งพื้นที่

.....
.....
.....
.....

8. สิ่งของที่ใช้

8.1 ปริมาณ

.....
.....

8.2 ผู้จัดเตรียม

.....
.....

8.3 ความเข้มงวด

.....
.....

8.4 ค่าใช้จ่าย

.....
.....

8.5 บทบาทในพิธีกรรม

.....
.....

9. รูปแบบการจัดประเพณี

9.1 เนื้อหา

.....
.....

9.2 ความหมายความเชื่อ

.....
.....

10. คุณค่าของพิธีกรรม

.....
.....

11. การวิเคราะห์หน้าที่ของประเพณีสลาภกัต(ระบุว่าโดยสรุปแล้วเป็นหน้าที่ของส่วนบุคคล ของกลุ่ม หรือของสังคม)

.....
.....

12. กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีสลาภักดิ์

12.1 ขั้นตอนกิจกรรม

1) ก่อนการจัดงาน

.....
.....
.....
.....

2) ระหว่างการจัดงาน

.....
.....
.....
.....
.....

3) หลังการจัดงาน

.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเรื่อง

การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของ
หมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง แบบสอบถามมี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในด้าน การอนุรักษ์และสืบทอด การส่งเสริมและเผยแพร่ การปรับประยุกต์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี

21 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41- 50 ปี

51 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ

นักเรียน นักศึกษา

เกษตรกร

ข้าราชการ

ข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ

ค้าขาย

อื่นๆ

4. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองไทร

1-5 ปี

6- 10 ปี

11-15 ปี

16-20 ปี

21 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในด้าน การอนุรักษ์และสืบทอด การส่งเสริมและเผยแพร่ การปรับประยุกต์

คำชี้แจง : โปรดพิจารณาข้อความแต่ละข้อ และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

1. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากภัต

การอนุรักษ์และสืบทอด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ชุมชนหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ ได้จัดงานสลากภัตขึ้นทุกปี					
2.การจัดงานสลากภัตทุกครั้งมีการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัด					
3.มีการปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นตระหนักและให้ความสำคัญกับประเพณีสลากภัต					
4.ชุมชนและท้องถิ่นมีการจดบันทึกในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ เป็นลายลักษณ์อักษร					
5. ชุมชนและท้องถิ่นมีการบันทึกภาพในเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ ไว้ทุกปีที่มีการจัดงาน					
6. ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนมาถ่ายทำออกโทรทัศน์บ่อยครั้ง					

การอนุรักษ์และสืบทอด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เคยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ บ่อยครั้ง					
8. สภาพวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสลากภัต					

2. การส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีสลากภัต

การส่งเสริมและเผยแพร่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค. 2551 จากทางอินเทอร์เน็ต					
2. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากเอกสารและสิ่งพิมพ์เชิญชวน					
3. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค.51 จากป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์					
4. ท่านทราบว่าจะมีการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 18 พ.ค. 51 จากกรถขยายเสียงประชาสัมพันธ์การจัดงาน					

การส่งเสริมและเผยแพร่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. ท่านทราบประวัติความเป็นมาเป็นอย่างดีในการจัดงานประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์					
7. คนในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยเหลือทางวัดในการส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีสลากภัต					
8. หน่วยงานราชการในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์					
9. สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์					
10. สภาวัฒนธรรมได้เข้ามาส่งเสริมและเผยแพร่การจัดงานประจำปีประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านหนองไทร ตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์					

3. การปรับประยุกต์ประเพณีสลากภัต

การปรับประยุกต์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีการจัดสินค้าควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ การขายสินค้าในรูปแบบตลาดนัด					
2. มีการออกร้านแสดงสินค้าขึ้นชื่อของหมู่บ้านควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP					
3. การแสดงดนตรี/เครื่องเสียงควบคู่กับการจัดงานสลากภัต					
4. มีการจัดประกวดต่างๆ ควบคู่กับการจัดงานสลากภัต					
5. การละเล่นควบคู่กับการจัดงานสลากภัต อาทิ ตักไข่ ปาลูกโป่ง อื่นๆ	2.2	10	15.6	7.8	64.4
6. อาหารที่นำมาทำบุญสลากภัตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่ความสะอาด					
7. มีการจำหน่ายวัตถุมงคลภายในงาน					
8. หน่วยงานทั้งหลายในชุมชนได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับประยุกต์การจัดงานประเพณีสลากภัต					
9. สภาวัฒนธรรมและวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อการปรับประยุกต์การจัดงานประเพณีสลากภัต					